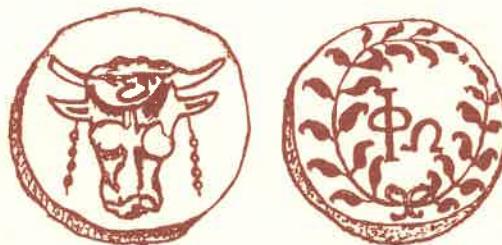

Έταιρεία Φυκικῶν Μελετῶν

ΣΕΛΙΔΕΣ
ΠΤΗ ΦΥΚΙΔΑ

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Αμφίσσα

1999

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ.....: ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ
 'Εκδίδεται κάθε τρίμηνο
 Τεύχος: 92 'Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1999

ΙΔΡΥΤΗΣ.....: Έταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ.....: Πανουργιά 1, "Άμφισσα, Τ.Τ. 331 00
ΕΚΔΟΤΗΣ.....: Τηλέφωνο: (0265) 28102

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ.....: Νικόλαος Δ. Καστανᾶς
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΔΗΣ.....: Οδός 5/42 Σ.Ε., αρ. 1, "Άμφισσα
 Τ.Τ. 331 00, Τηλ. (0265) 28139 - 28991

ΥΠΕΥΘ.ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: Βαγγέλης Ν. Μυταρᾶς
 Καραϊσκάκη 6, "Άμφισσα
 Τ.Τ. 331 00, Τηλ. (0265) 28006

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ..: { Γεώργιος Κουτσοκλένης, Πρόεδρος Ε.Φ.Μ.
 αιδ. Ταξ. Γκιούλος, "Αντιπρόεδρος....."
 "Ηλίας Δημητρέλος, Γραμματέας....."
 Γεώργιος Καραΐνδρος, Ταμίας....."
 Φανή Φουσέκη, Έφορος....."
 Μαρία Τριάντη, Μέλος Δ.Σ. .... "
 "Αθαν. Δημόπουλος " "

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τό άστερι της έλπιδας, της Δέσποινας Γλαρού-Παπαδοπούλου.....	σελ.	2/3846
Εναισθησίες, τοῦ Γ.Ν.Κ	"	3/3847
'Ανατολή 'Ανατολῶν, τοῦ Γ. 'Ηλιόπουλου	"	5/3849
'Η Λαογραφία καὶ δ Δάσκαλος, τοῦ ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ.....	"	13/3857
ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ, 'Ο Ζευγᾶς - Ζευγίτης τοῦ Γ. Ν. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ.....	"	19/3863
Χριστό: Μιά ἀγκαλιά λουλούδια, της Ρούλας Λιάσκου	"	25/3869
Ζωριάνος Δωρίδας, 'Ένα προικοσύμφωνο τοῦ 1865, τοῦ Γ. 'Ηλιόπουλου	"	27/3871
"Ζωριάνιδ", μαθέσ!..., τοῦ Γ. 'Ηλιόπουλου	"	31/3875
'Η Παναγία τῆς Ζηγωτῆς, τοῦ Γιάννη Ν. Μπακούρου	"	37/3881
Μουσικά εὐτράπελα, τοῦ Εὐθύμιου Χ. Ταλάντη	"	43/3887
ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ, Σεγδίτσα (Προστίλιον), τοῦ ΓΕΝΙΚΟΣ	"	47/3891
Φιλαργυρία - Πλεονεξία, τοῦ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ	"	56/3900
Τό πρώτο δργωμα, Τό δργωμα, τοῦ Γ. ΣΑΝΤΑΡΜΗ	"	61/3905
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ, ΙΕΡΕΣ ΜΝΗΜΕΣ	"	63/3907
Νέα της 'Εταιρείας.....	"	64/3908

Χαρούμενες γιορτές
καί τό τελευταῖο ἔτος τῆς δεύτερης χιλιετίας τό

2000

Εὔτυχισμένο
Δημιουργικό, Εἰρηνικό
μέ λιγότερο πόνο καί λιγότερο αἷμα

E Ú X O V T A I

ή

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

τό

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ

καί τό περιοδικό σας

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

Τό ἀστέρι τῆς ἐλπίδας

· Ο ἀσημένιος θύσανος τῆς ὀλόφωτης
τροχιᾶς του ἀγγέλλει τοῦ ὑπερούσιου τήν ἔλευσην.

· Αγγελοι σέ μουσική θάλασσα
ἀπαράμιλλων ἥχων ὑφαίνουν στίς ἄρπες τους
τό ἀνυμνητικό δοξαστικό τῆς εἰρήνης
τῆς "ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία".

· Από τῶν ῥιδεῶν τά βαθύτερα μυστικότερα
κράσπεδα φθάνει τό μήνυμα
πῶς τό δνειρο είναι ἀκόμα δυνατό
στή μεταφυσική ἀναζήτηση τοῦ ὑπερούσιου.
Μέσα στό θεῖο τόνο τῆς ἄγιας
μυστικιστικῆς νύχτας, σάν σέ γαλήνη ὁρθρινή
ξαναβρίσκει ὁ ἀνθρωπος τήν παιδικότητα
κι ἀθωότητά του.

· Απ' τό καινούργιο βιβλίο
τῆς Δέσποινας Γλαροῦ-Παπαδοπούλου
"ΡΩΓΜΕΣ ΣΙΩΠΗΣ"

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

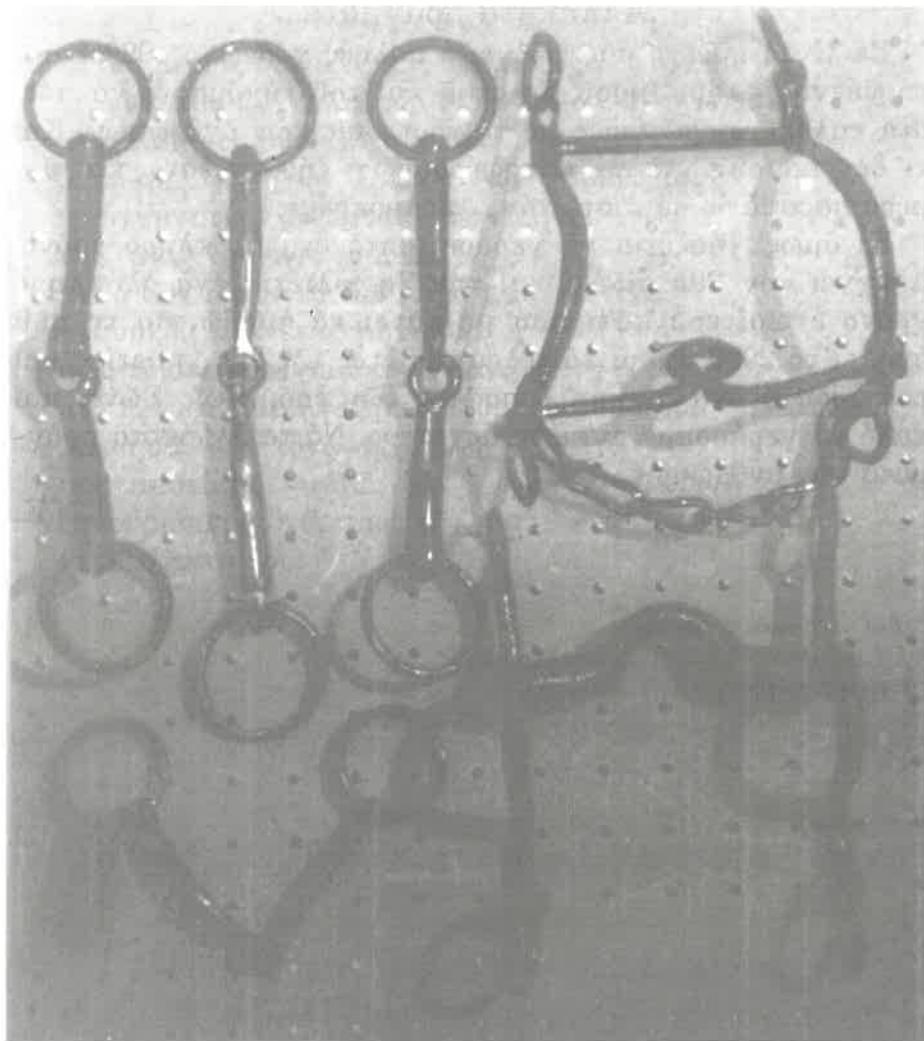
· Άλλοκοτα πράγματα...

Σέ λίγες ἡμέρες μᾶς φεύγει ὁ παληός χρόνος ὁ 1999ος ἀπ' τή γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐχόμαστε νά πάει στό καλό. Ἀπορῶ ὅμως μέ τή νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων. Καί τί δέν κάνουν γιά νά καταφέρουν νά ζήσουν ἔστω καὶ μία μέρα παραπάνω σέ τοῦτο τόν ... παληόκοσμο.

Κι ὅμως! Βιάζεται νά γεράσει κατά ἔνα ὀλόκληρο χρόνο. Διώχνει τόν 20ο αἰῶνα καὶ τήν 2η χιλιετία ἔνα ὀλόκληρο χρόνο ἐνωρίτερα κάτι πού μέ κάνει νά ἀπορῶ γιά τό ποῦ ἀνήκει τό 2000. Εἶναι τό τελευταῖο ἔτος τῆς 2ης χιλιετίας καὶ τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἡ εἶναι ὁ πρῶτος τῶν ἐπομένων; Σώνει καὶ καλά νά γεράσουμε μιά ὥρα ἀρχήτερα. Νά τά ἀλλόκοτα πράγματα τῶν ἀνθρώπων.

Γ.Ν.Κ.

ΑΠΟ ΤΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΣ

Χαλινά διάφορα
Αίθουσα Β' Αριθ. 3

΄Ανατολή! Άνατολῶν!
Εἰκόνες ἀπ' τά ἐφετινά Χριστούγεννα
σ' ἔνα Δωρικό χωριό

τοῦ Γ. Ηλιόπουλου

Πόσα χρόνια ό μπάρμπα-Δῆμος ήταν τό καλόγνωμο πνεῦμα τοῦ χωριοῦ μας, ή ένοάρκωση τοῦ γλωσσιδιοῦ τής λυγηρόης καμπάνας τοῦ Αγίου Παντελεήμονα, τοῦ προστάτη Αγίου τοῦ μικροῦ χωριοῦ μας καὶ τής περιοχῆς του όλογυρα, οὔτε κι ό ίδιος θυμόταν, νά πει, οταν κάποιος τόν ρωτοῦσε.

Μά δλοι μας γνωρίζαμε, πώς, οταν άκουγόταν ή ήχηρή φωνή τής καμπάνας, ψηλά, ἀπ' τό καμπαναριό, ἐκείνος, πού τήν προκαλοῦσε, ήταν ό μπάρμπα-Δῆμος, πού σέ στάση προσοχῆς, ἀπό τήν ρίζα χαμηλά τοῦ καμπαναριοῦ τραβοῦσε τό σχοινί, τό προσδεμένο στόν μεγάλο σιδερένιο κρίκο, τό σιδερένιο δακτύλιο, τό περασμένο καὶ διερχόμενο, ἀπ' τήν ύποδοχή τοῦ κάτου μέρους τοῦ γλωσσιδιοῦ τής καμπάνας

καὶ χτυποῦσε ρυθμικά τήν καμπάνα, προσέχοντας νά μήν άκουγονται παραφωνίες, μακρόσυρτες διακοπές, ἀταίριαστα χτυπήματα σέ ύψος, χροιά καὶ ἔνταση, ὅστε τό ἄσμα, τό μήνυμα, τ' ἄγγελμα τής καμπάνας, τό κατά καιρούς καὶ περιπτώσεις ἐπίκαιρο, νά φτάνει καθαρό, εὐκρινές, ήχηρό καὶ βροντῶδες, ἀλλά γλυκόηχο κι εύπρόσδεκτο ἀκουσμα, σ' δλα τά σπίτια τοῦ χωριοῦ κι ώς μακριά στά χωράφια καὶ τίς βοσκές καὶ τίς στάνες καὶ τά καλύβια, τά καταχωμένα στά σύδεντρα:

-Ντάν! Ντάν! Ντάν-ντάν-ντάν! Ντάν, ντάν, ντάν!

Ντάν-ντάν-ντάν-ντάν-ντάν,

ἐκφράζοντας ἔτοι ουνθηματικά τούς στίχους, πού ό μπάρμπα-Δῆμος, στό ρόλο τοῦ κωδωνοκρούστη, ἀπάγγελνε τήν ίδια ὥρα ἀπό μέσαι του, ἀπό μνήμης καὶ στήθους:

-'Αδάμ! 'Αδάμ! Τόν 'Α-δάμ! Τόν 'Α-δάμ!

”Αμήν-’Αδάμ, ἀμήν 'Αδάμ, ἀμήν 'Αδάμ....

Κι αύτό ἡταν τό συνηθισμένο, τό Κυριακάτικο καμπανοτράγουδο, γιατί ύπήρχε καί τό Δοξαστικό καὶ Πανηγυρικό, στό ρυθμό τοῦ "Τάλαντου", καθώς ὁ ἴδιος ὁ μπάρμπα-Δῆμος ἐλεγε, πού ἀκουγόταν σέ γρηγορότερο ρυθμό:

-Ντάν, ντάν, ντάν, ντάν. Ντάν, ντάν, ντάν, ντάν.

"Ντάν-ντάν, ντάν, ντάν, ντάν, ντάν...

Βέβαια ὁ μπάρμπα-Δῆμος, ὁ καμπανοντελάλης, ὁ γρήγορος καὶ ἄμεσος καὶ ταχύς καὶ ἀψευδῆς κι ἀληθινός μηνυματαποστολέας καὶ μηνυματοκομιστής τοῦ χωριοῦ μας, ἥξερε πολλούς ἀκόμα οκοπούς καὶ μουσικούς δρόμους καὶ ιδιαίτερα ποικίλματα στό χτύπημα τῆς καμπάνας, ταιριαστούς σ' ἔκτακτες, εὐχάριστες ἢ ἐπικίνδυνες ἢ λυπηρές καταστάσεις καὶ γεγονότα, πού ἐνδιέφεραν ἀμεσα τούς πολλούς ἡχολῆπτες,

μά ἐφέτος, δειλινό τῆς Παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ὅλογλυκο ἔστειλε τό μήνυμα, πώς ἀπόψε τῇ νύχτα, ξημερώνοντας, ὁ κατά διαστήματα ἐπισκεπτόμενος τό χωριό μας καὶ ιερουργῶντας σ' αύτό, ὁ γερό-παπας, ὁ πάπα-Γιώργος, θά λειτουργοῦσε στόν "Άγιο τοῦ χωριοῦ μας καὶ ἀπ' τῇ Σολέα

τοῦ Ἱεροῦ του, θάστελνε, λέει, τό μήνυμα τῆς Γέννησης τοῦ θεανθρώπου, τό μήνυμα τῆς Ἐλπίδας, τῆς Ἀγάπης, τῆς Εἰρήνης, τῆς Συγγνώμης, τῆς Συμφιλίωσης τῶν ἀνθρώπων, τό μήνυμα τῆς χαρᾶς κι εύτυχίας.

Θά διάθαζε, λέει, στό Εὐαγγέλιο:

"...Ποιμένες ἡσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες ... καὶ ἴδου ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ εἶπε "Ὄτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἐστί Χριστός Κύριος, ἐν πόλει Δαυΐδ καὶ τοῦτο ὑμῖν τό σημεῖον εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ..."..."

Ἡ θειά Κυριακούλα, ἀκούγοντας τήν καμπάνα, νά χτυπάει στό ρυθμό τοῦ 'Εσπερινοῦ, σηκώθηκε ἀπ' τήν Κακαβούλα, τό μικρό χαλκωματένιο καζάνι, ὃπου οκυμμένη ἀνακάτευε μέ τή μακρόχερη, δυνατή, ξύλινη κουτάλα, τήν καμωμένη ἀπό ξύλο ἀγκουρτσιᾶς, ἀπ' τόν πελεκάνο Αὔγερο-Γιῶργο, τόν πρατάρη κι ἔλυωντε τίς τοιγαρίθρες, ἀνασκουμπωμένη καὶ ροδοκοκκινισμένη, σάν ψητή γαλοπούλα, σέ πρόσωπο, λαιμό καὶ χέρια, ἀπ' τήν πύρα τῆς δυνατῆς φωτιᾶς, γύρισε πρός τό μέρος τῆς ἐκκλησίας καὶ σταυροκοπήθηκε τρεῖς φορές, φωνάζοντας ταυ-

τόχρονα στή νύφη της τή Γαρυφαλλιά, πού ἔτοίμαζε στήν κουζίνα της τίς ματιές:

-Νύφη! Έ, μαρή νύφη! Μ' ἀηκοῦς; Καί χωρίς νά περιμένει ἀπάντηση, συνέχιος:

-Αηξις τ' καρπάνα; Θάνει δῶ ἀπόψε ού πάπα-Γιώρε! Νά μήν ἀστουχήσεις τά πρόσφουρα! Τύλα τ' λειτουργιά μι τν ἄσπρ' πιτσιέτα, νά εἰπούμι, πγιάσι ἀνάμρα, ἀπ' τοῦ γιουματάρ' κι βάλι κι νιά στάλα λάδ' στ' μπουκαλούλα.

"Βάλτα στ' μαρούδα κι κρέμαστ' ύστιρα κουντά στν' ἀγκλίτσα τ' πατέρας, νά τν εῦρ' τ' νύχτα, νά καταλάθες, π' θά κνήσ' πρώτους γιά τν ἐκκλησιά..."

Καί συμπλήρωσε, ξανασκύβοντας πάνω στή κοχλαστή Κακαθοπούλαι τήν παραγεμισμένη μέ κομμάτια λυπαροῦ κρέατος, πού μέ τό βρασμό καί τήν συνεχή πίεση τῆς ξύλινης κουτάλας, ἔδιωχνε σιγά-σιγά τό λίπος καί μεταβαλόταν σέ μικρό κομμάτι καλοψημένου μεζέ, γινόταν τσιγαρίθρα:

-Αϊντι, πιδάκι μ', νάχς τν εύχή μ'...

Τό μικρό μας χωριουδάκι ἔτοιμάστηκε κι ἔφέτος, νά ὑποδεχθεῖ τή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ μας, νά γιορτάσει τά Χριστούγεννα, μέ τό δικό του παραδοσιακό, πατροπαράδοτο τρόπο, ὅπως πάντα συνήθιζαν, νά κάνουν οι διαδοχικές γενιές του, νά συμμετέχουν στή Γέννα τοῦ Χριστοῦ μέ γιορταστικές ἐκδηλώσεις καί ἀσχολίες πολυήμερες, πού ἀρχιζαν μέ τή γενική καθαριότητα τοῦ νοικοκυριοῦ καί τῶν νοικοκυραίων, τήν ἐμφάνιση τῶν γιορτινῶν ὑφαντῶν στά πατώματα, τά κρεβάτια, τά τραπέζια καί τά παράθυρα, στό γίκο, τῶν εύωδιαστῶν τῆς σμυρτιάς κλωναριῶν μέ τούς πλούσιους μικρόκαρπους στ' ἀνθογιάλια, τήν ἔτοιμασία τῶν γιορτινῶν, τῶν καλῶν, ὅπως λέρε, ἐνδυμάτων, τήν ἐπιμελημένη φροντίδα γιά τόν παραδοσιακό κουραμιέ καί τά μελομακάρονα...

Κι ἀκόμα, τό καθημερινό σχεδόν κυνήγι τοῦ γουρουνιοῦ, πού ὅλο καί κόθει τά δεορά του καί δραπετεύει, τρέχοντας μέ γρυλισμούς στά σοκάκια τῆς γειτονιᾶς καί τούς κήπους, καθώς "τό τρώει τό αἷμα του", δοο πλησιάζουν τά Χριστούγεννα καί τό τέλος του...

Τό μεγάλο πανηγύρι τῶν Χριστουγέννων ἀρχισε ἔφέτος ἀπ' τήν προπαραμονή, μέ τό σκούξιμο τοῦ πρώτου γουρου-

νιοῦ, ψηλά, στήν ἀγγαντερή, πέτρινη αὐλή τοῦ Γαυρο-Γιώργου, μέ τήν πελώρια μουριά στό κέντρο της:

-Γρού, ου, ου, ου! Χού-χου-χου! Ρρ', ρ, ρ, ρ, σ' ὅλους τούς ύψηλούς καί χαμηλούς τόνους.

Αὐτό ἔταν! Ἡ πρώτη εἰδηση, τό πρῶτο μήνυμα, πώς ἥρθαν καί πάλι τά Χριστούγεννα, γρύλιξε στό ξάγγαντο τῆς αὐλῆς. Ἐκολούθησαν, σάν ἀπό σύνθημα, κι ἄλλοι γρυλισμοί γουρουνιῶν ἐδῶ κι ἐκεῖ. Ὁλοι στό πόδι: Ἄνθρωποι νά φωνάζουν καί νά κινοῦνται στίς αὐλές καί τούς κήπους μέ γρήγορες κινήσεις.

Παιδιά νά ξεφωνίζουν καί νά χουχουτᾶνε, ἀγωνιώντας γιά τίς φοῦσκες.

Σκυλιά νά γαυγίζουν. Καπνοί, ἀπ' τίς ὑπαίθριες φωτιές, νά περιτυλίγουν καί νά πνίγουν τό χωριό...

Τό θρεφτάρι κάθε σπιτιοῦ, τ' ἀφιερωμένο στήν ἔορτή τῶν Χριστουγέννων, περιποιημένο, ὅλο τό χρόνο καί μέ τή λύπη ζωγραφισμένη στά πρόσωπα τῶν νοικοκυραίων καί κυρίως τῆς μάννας καί τῶν παιδιῶν της, θυσιασμένο στό ἔθιμο, ἀπαιτοῦσε πολύ κόπο καί πολλά δουλευτάρικα καί εἰδικευμένα χέρια, νά σφαγεῖ, νά γδαρθεῖ, νά τεμαχιστεῖ, νά ξεγλυνιστεῖ, νά ἐπιλεγοῦν τά διάφορα μέρη ἀπ' τό κρέας του, νά παραγεμιστεῖ τό "τυφλό" μέ φροντισμένη γέμιση καμωμένη ἀπό μικρά κομμάτια κοιλιᾶς, πλεμονιοῦ, ρυζιοῦ καί πολλῶν ἀκόμα μπαχαρικῶν-κανέλλας, γαρύφαλλου, πιπεριοῦ, ἀλατιοῦ) καί λίγων ἀκόμα μυριστικῶν τοῦ κήπου - μαϊντανοῦ, διόσμου κι ἄνιθου,

νά ἐτοιμαστοῦν ἔτοι οἱ "ματιές", πού ἀργοψημένες σέ χαμηλή φωτιά καί μυρωδάτες, διατηρημένες ζεστές κάτω ἀπ' τήν "Παφλλούλα" γάστρα, τή σκεπασμένη μέ καυτή στάχτη κι ἀνθρακιά λιγοστή.

Θ' ἀποτελέσουν τό πρῶτο, μετά τήν ἀπόλυση τῆς λειτουργίας τῶν Χριστουγέννων, λουκούλλειο γεῦμα τῆς κάθε φαμελιᾶς, τό συνοδευόμενο ἀπό πολλές εὔχές καί περισσότερες προσδοκίες...

Δέκα ἀκόμα ἡ ὥρα, τό βράδυ τῆς παραμονῆς καί τό χωριό μας βυθίστηκε στή οιωπή. Ἐκλεισε ἀπό ἐνωρίς καί τό μικρό μαγαζί. Ὁλοι οἱ χωριανοί ἐπρεπε, νά ἐτοιμαστοῦν, νά κοιμη-

Θοῦν κι ὅταν ὁ μπάρμπα-Δῆμος θά χτυπούσε τήν καμπάνα στίς πέντε τά ξημερώματα, νά τρέξουν ὅλοι, οἰκογενειακά, στήν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ μας, σάν τούς βοσκούς καί τούς Μάγους στήν σπηλιά τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ...

Τέσσερες καί μισή τό ξυπνητήρι, τ' ἀκουμπησμένο στό διπλανό τοῦ κρεβατιοῦ του τραπεζάκι, πήρε ἀπ' τόν ὑπνό τό γλυκό τό μπάρμπα-Δῆμο καί τόν ἔφερε ἀμέσως στήν ἐπείγουσα πραγματικότητα, καθώς τοῦ μιλοῦσε μέ τό δικό του τρόπο: Τού-ου-ου—Τού-ου-ου...

‘Ο γέροντας, νοιασμένος, πετάχτηκε. ‘Ετοιμάστηκε γρήγορα καί ὄρμωμένος θγῆκε στήν ἐξώπορτα, μέ τό φακό στό χέρι. Στήν ὕρα τους καί τά κοκκόρια τοῦ χωριοῦ:-Κουκουρίκου! ἔδω. Κικιρίκι,ι,ι,ι! ἔκει. Κικιρικικί! πιό πέρα. Οἱ ζωντανοί κι ἀλάθευτοι προάγγελοι τῆς μέρας ξυπνοῦσαν τούς νοικοκυραίους, πρίν ἀπ' τήν καμπάνα τοῦ “Ορθρου.

‘Ο μπάρμπα-Δῆμος κοίταξε ψηλά στόν οὐρανό, νά ἔκτιμήσει τόν καιρό τῆς ἡμέρας: Ξαστεριά κι ἡ κλώσσα σπινθήριζε καί φεγγοθολοῦσε, δίπλα στό λαμπερό “Σταυρό”, τό “Ζυγό” καί τ’ “Αλετροπόδια”, στά βορεινά...

Σήκωσε τό γιακά τοῦ πανωφοριοῦ του κι ἀνασήκωσε τό πλεχτό περιλαίμιο. Κατέβασε στό κεφάλι του βαθύτερα τήν τραγιάσκα, τή μάλλινη τήν ἐπισήμων ἡμερῶν. ‘Αφουγκράστηκε τό θόρυβο τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ πάπα-Γιώρ’, πού ἀνηφόριζε ἀγκοραχώντας, ἔκαμε τό σταυρό του καί κρύφτηκε στή στροφή τοῦ δρόμου σιγά-σιγά, φωτίζοντας τά βήματά του μέ τό κλεφτοφάναρό του...

‘Ο μπάρμπα-Δῆμος, ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας, νεωκόρος καί ψάλτης ἀκόρα τοῦ χωριοῦ μας, μπαίνοντας στό ναό φώτισε πανηγυρικά τό σπίτι τοῦ ‘Αγίου, γιατί ἦταν, λέσι, τά Χριστούγεννα Χρονιάρα Μέρα καί Βαρειά γιορτή, μέ τά καντήλια, τούς πολυελαίους, τά φωτιστικά τῶν τοίχων, τοῦ Τέμπλου καί τῶν δυό ‘Αναλογίων. ‘Υστερα ἄναψε εὐλαβικά τό καντήλι τῆς ἱερῆς τοῦ ‘Αγίου εἰκόνας εἰσπράττοντας τό γλυκό, συγκαταβατικό κι εὐλογημένο μειδίαμά Του, μπήκε στό ιερό καί ἐνίσχυσε μέ τό λαδικό τό ἀκοίμητο καντήλι τῆς ‘Αγίας Τράπεζας, ἀναστατωμένος ἀπ' τό θρησκευτικό δέος, πού ἔνιωθε, ύποδέχτηκε τόν πάπα-Γιώρ’ καί στήν ὕρα του

κρεμάστηκε ἀπ' τό γλωσσίδι τῆς γλυκόηχης καμπάνας.

Χτύπησε, σήμανε τόν Ὁρθρο κι ἡ καμπάνα, ἀπ' τά ὑψη της, γλυκοτραγούδησε μέσα στή θεϊκή τῆς χαραυγῆς ἡσυχία: Ντάν, ντάν-ντάν-ντά! Ντά-ντάν, ντά-ντάν.

Ο μπάρμπα-Δῆμος, κατά τή συνήθειά του σέ στάση προσοχῆς, συνόδευε τό τραγούδι τοῦ Ὁρθρου μέ τό Κάθισμα τῆς πρώτης Στιχολογίας σέ ἥχο τέταρτο ἡ Τρόπο Μιξολύδιο, τοπικῆς, τοῦ χωριοῦ μας μετατροπῆς:

”Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός· ἀκολουθήσωμεν λοιπόν, ἔνθα ὅδεύει ὁ ἀστήρ, μετά τῶν Μάγων Ἀνατολῆς τῶν Βασιλέων. Ἀγγελοι ὑμνοῦσιν, ἀκαταπαύστως ἔκει. Ποιμένες ἀγραυλοῦσιν, ὡδὴν ἐπάξιον, Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες, τῷ σήμερον Ἐν Σπηλαίῳ τεχθέντι, ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ Θεοτόκου, ἐν Βηθλεέμ τῆς Ιουδαίας”...

”Η μιά οἰκογένεια ὕστερα ἀπ' τήν ἄλλη, πῆρε τή θέση της στό ἐκκλησίασμα.

Ντυμένος μέ τά ἑορταστικά του ἄμφια, χρυσοφορεμένος, ὁ παπα-Γιώργ, λιβάνισε ὅλους, μέ τούς ψαλμούς τῶν Μεγαλυναρίων:

Μεγάλυνον ψυχή μου, τόν ἐκ τῆς Παρθένου, Θεόν σαρκί τεχθέντα!

Μεγάλυνον ψυχή μου, τόν ἐν τῷ Σπηλαίῳ, τεχθέντα Βασιλέα!

Μεγάλυνον ψυχή μου, τόν ὑπό Ἀστέρος, τοῖς Μάγοις μηνυθέντα!

Καί κατά τό Ἱαρβικό μέτρο:

Σήμερον οἱ Ποιμένες, βλέπουσι τόν Σωτήρα, σπαργάνοις εἰλημένον, καί κείμενον ἐν Φάτνῃ...

Τό ἀπόλυτα σιωπηλό ἐκκλησίασμα, πῶς αὐθόρμητα καί ὅμαδικά συνέφαλλε μέ τούς ψάλτες τό Ἀπολυτίκιο: ”Η Γέννησις Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν, ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ τό φῶς τό τῆς γνώσεως...” καί τό Κοντάκιο: ”Η Παρθένος σήμερον, τόν ὑπερούσιον τίκτει, καί ἡ γῆ τό Σπήλαιον, τῷ ἀπροστήῳ προσάγει. Ἀγγελοι μετά Ποιμένων δοξολογοῦσι. Μάγοι δέ μετά ἀστέρος ὅδοιποροῦσι· δι' ἡμᾶς γάρ ἐγεννήθη, Παιδίον νέον, ὁ πρόαιώνων Θεός”,

δέν μπόρεσε, νά καλοσκεφτεῖ ὁ μπάρμπα-Δῆμος, γιατί πῆρε

μέρος στήν όμαδική μετάληψη τῶν χωριανῶν.

Ουμως τό θράδυ, στό παραγώνι, μέ τή φαμελιά ὀλόγυρα στό χαμηλό σοφρά, τά γωνολίθια σπινθηροβολᾶνε καί τή σούθλα νά γυροφέρνει τό σουθλιμά καί τά ποτηράκια μέ τό γιορματάρι νά ἔχουν ὄριστικά ἐγκασταστήσει τή χαρά, τό κέφι, τό τραγούδι καί τήν ἀγαλλίαση στήν καρδιά καί τά πρόσωπα μικρῶν καί μεγάλων,

ξανασκέφτηκε τῆς "Αγιας μέρας τῶν φετεινῶν Χριστουγέννων τά μεγαλεῖα, ὅπως αὐτά σημειώνονται καί συμβαίνουν στίς ψυχές τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τοῦ χωριοῦ μας.

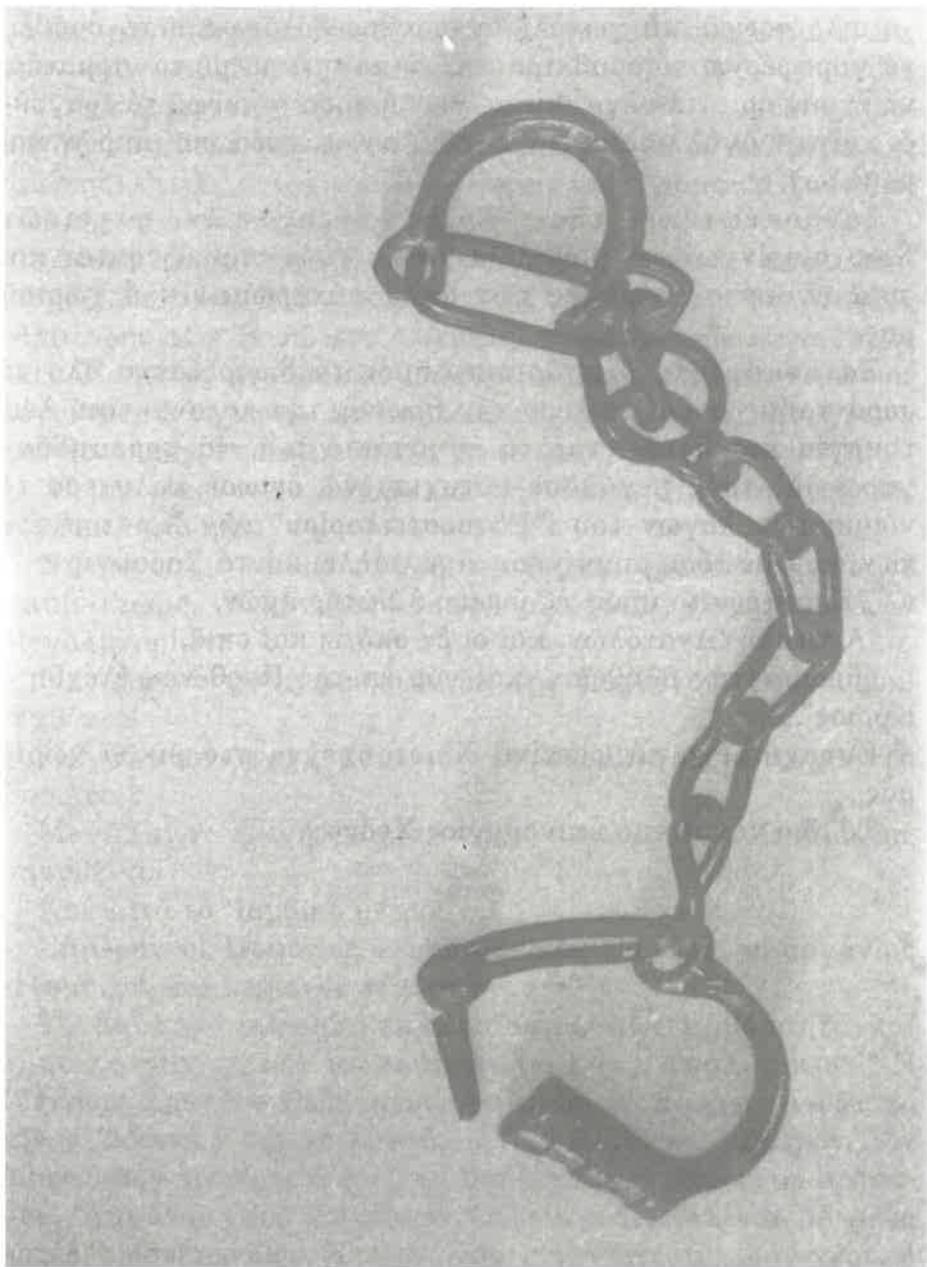
Ξανασκέφτηκε ὁ μπάρμπα-Δῆμος τά διατρέξαντα ὅλο τό σαρανταήμερο καί πότερο τήν πρωΐνή, τήν κατανυκτική λειτουργία καί βλέποντας τά ἐγγονάκια του, νά χοροπηδᾶνε γύρω ἀπ' τούς μεγάλους εύτυχισμένα, ἔνιωσε καλύτερα τό νόημα τῶν λόγων του "Εξαποστειλαρίου" τῶν Χριστουγέννων, πού μέ τόση συγκίνηση εἶχε ψάλλει κοντά Χαραυγή:

"Ἐπεσκέψατο ἡμᾶς, ἐξ ὑψους ὁ Σωτήρ ἡμῶν,
Ἄνατολή Ἄνατολῶν, καί οἱ ἐν σκότει καί σκιᾷ,
εὔρομεν τήν ἀλήθειαν· καί γάρ ἐκ τῆς Παρθένου ἐτέχθη ὁ
Κύριος"...

Εύτυχισμένα τά φετεινά Χριστούγεννα στό μικρό χωριό μας.

Τό ίδιο νάναι κι ὁ καινούργιος Χρόνος...

ΑΠΟ ΤΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΣ

Πεδούκλι
Αἴθουσα Β' Αριθ. 3

·Η Λαογραφία καί ὁ Δάσκαλος
·Η φωνή τοῦ Νικολάου Γ. Πολίτη
γιά τὴν ἑθνική σημασία τῆς

τοῦ κ. ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΑΔΟΥ
 'Επίτιμου 'Επόπτη Δημοτικῆς 'Εκπαιδεύσεως

·Η Λαογραφία είναι, ώς ἐπιστήμη, δημιουργημα τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀλληθινός καθρέπτης τῆς ἑθνικῆς ζωῆς, καθορίζει τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα κάθε Λαοῦ, συντελεῖ στὴ διευκρίνηση τῆς ἑθνικῆς συστάσεως μᾶς χώρας καί ὑπηρετεῖ σημαντικά ὅλες τίς φιλολογικές ἐπιστῆμες. Ἀποκαλύπτει τὴ ζωὴ τοῦ παρελθόντος, ἀνιχνεύει τὴν προφορική παράδοση καί συμβάλλει στὴν καλύτερη κατανόηση τῆς γραπτῆς παραδόσεως κι ἐνδιαφέρεται γιά τίς νέες μορφές, πού ἡ ἔρευνά τους συντελεῖ στὴ γνώση τῆς λαϊκῆς ψυχῆς. Ὑποκείμενό της είναι ὁ λαϊκός πολιτισμός. Ἐπιστημονικός σκοπός της ἡ ἔρμηνεία του, ἀπό ιστορική, συγκριτική καί ψυχολογική ἀποψη.

* * *

Κύριος δημιουργός, θεμελιωτής καί πατέρας τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας είναι ὁ Νικόλαος Γ. Πολίτης (1852-1921), πού, ὅταν ἔγινε Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τό ἔτος 1890, ἔταξε ώς σκοπό του νά καταδείξει, μέ τῇ μελέτῃ τῶν λαϊκῶν μνημείων τοῦ λόγου, τῇ συνέχεια καί τὴν ἀδιάσπαστη ἐνότητα τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα, πιστεύοντας, ὅτι "ἐδραῖον θεμέλιον τῆς ἑθνικῆς συνειδήσεως ἀποτελεῖ, πρό παντός, ἡ κοινότης τῶν ἥθῶν καί τῶν ἔθίμων, τῶν δοξασιῶν καί τῶν παραδόσεων, τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου καί τῆς ἐκδηλώσεως τῶν συναισθημάτων καί ἐπί πᾶσιν ἡ κοινότης τῶν πόθων καί τῶν ἐλπίδων".

* * *

·Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης ἀπ' τούς πρώτους, στούς δοπίους

ἀπευθύνθηκε κι ἐζήτησε τήν πολύτιμη συνεργασία τους γιά τήν θεμελίωση τῆς νέας ἐπιστήμης, ἵταν οἱ Δάσκαλοι τῆς Ἑλλάδας, πού ὑπῆρετοῦσαν σ' ὅλα τά χωριά τῆς Χώρας, πιστεύοντας στή δημιουργική δύναμή τους. Ἀπέστειλε σ' ὅλους μιά ἐγκύκλιο, καθορίζοντας τούς σκοπούς τῆς Λαογραφίας καὶ τονίζοντας τήν ἔθνική σημασία της.

Χρήσιμο καὶ σκόπιμο θεωροῦμε νά παραθέσουμε μερικά ἀποσπάσματα μιᾶς ἐπιφυλλίδας τοῦ διακεκριμένου δημοσιογράφου καὶ λογοτέχνη Γεωργίου Φτέρη (Γ. Τσιμπιδάρου), μέ τίτλο: “Τό μήνυμα τοῦ Πολίτη”, πού δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα τῆς Ἀθήνας “ΒΗΜΑ” στίς 11.6.1950:

”...Ο Δάσκαλος ἐπήγαινε τό χινόπωρο στό χωριό κι ἀνοιγε τό Σχολεῖο. ‘Υστερ’ ἀπό τό θέρο κι ἀπό τόν τρύγο, αὐτό ἀποτελοῦσε τό μεγαλύτερο γεγονός τῆς χρονιᾶς... Σ’ ἔνα ἀπό ἐκεῖνα τά μακρινά χωριά τῆς ἐπαρχίας, ἀνάμεσα σέ δυό καταρράχια, μέσα σέ μιά λακκούβα βουνοῦ, ἐπάνω σ’ ἔνα καύκαλο, σ’ ἔνα ξάγγαντο. Ἐρημιά, κρύο, φτώχεια κι ὁ μόχθος ὁ ἀκαταπόνητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀπό τότε, πού ἔρχεται σέ τοῦτον τό φοβερό κόσμο, ώς τήν ἡμέρα, πού χώνεται πάλι μέσα στή γῆ. Ἀντρες καὶ γυναικες, πού δουλεύουν, δίχως ἀνασαρμό στά σκληρά, στά ἄγονα, συνήθως, χωράφια, δργώνοντας, ἀπ’ τά πρώτα χαράγματα, ποτίζοντας τό χῶμα μέ μαῦρο ίδρωτα... Ἐκεῖ ἐπήγαινε ὁ Δάσκαλος τό χινόπωρο, γιά ν’ ἀρχίσει καὶ νά συνεχίσει, ἐπί μήνες ὄλόκληρους, τοῦτο τό καταπληκτικό ἔργο, τό τόσο διάφορο ἀπ’ τά καθημερινά ἔργα τοῦ χωριοῦ: νά μάθει τά παιδιά γράμματα... Ἄλλα, τό βράδυ, ὅταν ἔκλεινε τό Σχολεῖο κι ἐτελείωναν οἱ δουλειές τοῦ χωριοῦ, ἵταν σά νά περνοῦσε ὁ Θάνατος. Καί δέν ἄφηνε τίποτε, μά τίποτε, ζωντανό. Οἱ ἀνθρωποι ἐπήγαιναν νά φᾶνε καὶ νά κοιμηθοῦν, ἥ Ἐκκλησιά χανόταν, μέσα στό σκοταδιά, τά πουλιά ἐκούρνιαζαν, τή βρύοη δέν τήν ἄκουε κανένας. Τ’ ἀστέρια βρίσκονταν πολύ μακριά... Ο Δάσκαλος δέν ἤξερε τί νά κάμει, μέ ποιόν νά μιλήσει, μέ τί νά κινήσει τή φαντασία του...

Μιά μέρα, ὁ Δάσκαλος - ὅπως συνέβη σέ πολλούς ἄλλους συναδέλφους του, τοποθετημένους σ’ ὅλα τά σημεῖα τῆς Ἑλλάδας - ἔλαβε ἔνα γράμμα ἀπ’ τήν πρωτεύουσα, μιά ἐγκύκλιο μέ τ’ ὄνομά του, μέ τή διεύθυνσή του. Πήγε κοντά στό

παράθυρο, γιά νά βλέπει καθαρότερα τό χαρτί, τό ἄνοιξε, τό ἄπλωσε και ἄρχισε νά διαβάζει. Αύτό τό ἀπροσδόκητο κείμενο ἔλεγε, σέ λόγιο ύφος, περίπου τά ἔξης, ὅπως τά θυμόταν ἔνας παλιός ἐκπαιδευτικός, πού τό διάβασε:

”Κύριε Συνάδελφε,

Ἐκεῖ, πού ὑπηρετεῖτε τήν Ἑλληνική Παιδεία, δέν ὑπάρχουν μόνο τά πράγματα, πού βλέπετε. Οἱ ἄνθρωποι, τά σπίτια, τά δέντρα, τά ζῶα, τά νερά. Ὑπάρχουν κι ἄλλα, ἔνας ὀλόκληρος κόσμος, σκορπισμένος παντοῦ, ἀπ' τά παλιά, τά παμπάλαια χρόνια. Κι αὐτόν τόν κόσμο πρέπει νά τόν ἀναζητήσουμε, νά τόν σώσουμε. Γιατί εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, οἱ πατέρες μας, οἱ πατέρες τῶν πατέρων μας, ως τήν πηγή, ὅλη ἡ ἐλληνική ράτσα σέ ὅτι τήν ἐκφράζει πιστότερα. Ὑπάρχουν τραγούδια, ὑπάρχουν μοιρολόγια, ὑπάρχουν παραμύθια, ὑπάρχουν παρομίες, ξόρκια, νανουρίσματα, αἰνίγματα, κάλαντα, ἔνας ἀνεκτίμητος θησαυρός, ὅπου δονεῖται ἡ ψυχή τοῦ Λαοῦ μας καὶ είναι ἀγνότερα ἀποτυπωμένος ὁ χαρακτήρας τοῦ Ἐθνους μας. Θά σᾶς συστήσουμε και θά σᾶς παρακαλέσουμε, λοιπόν, νά διαθέσετε γιά ἔναν τέτοιο σκοπό τίς ὕρες τῆς σχόλης σας... Κι ἀποκάτω ἡ ὑπογραφή... **ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ**”.

Ο Δάσκαλος, πού ἔνιωθε ως τότε μιά θανάσιμη ἀπομόνωση, ὅταν ἔφευγαν ἀπ' τό Σχολεῖο οἱ μαθητές του, πλῆθος Δάσκαλοι, πού δέν είχαν τίποτε γιά ν' ἀπασχολήσουν τό πνεῦμα τους ἐκεῖ στίς στενότερες ἐλληνικές ἐπαρχίες, βρήκαν, μέσα σέ λίγες ὕρες, αὐτή τήν ἀσύγκριτη ζέστα, πού δίνει στόν ἄνθρωπο ὁ σκοπός, ὁ καθαρός σκοπός. Κάτι περισσότερο. Ἔδοκίμασαν ξαφνικά τήν ἀποκαλυπτική, τήν ἀνακουφιστική ἐντύπωση, ὅτι δέν ζοῦν πιά μοναχοί τους. Ὄτι τό χωριό, ὅτι κανένα χωριό δέν είναι ἔρημο. Ὄτι πουθενά, σέ καμιά περιοχή, ἀκόμα και τή φτωχότερη, δέν ἐπτρέπεται νά αἰσθανόμαστε φόβο γιά ὅτι κρατεῖ τήν ἐπαφή μας μέ τή ζωή, με τήν αἰσθηση τῆς ζωῆς, φτάνει νά πέρασαν, νά χάρηκαν, νά πόνεσαν, νά τραγούδησαν ἄνθρωποι. Ἀνθρωποι σάν κι ἐμάς. Τώρα καταλάβαιναν, πώς ὅλα κατοικοῦνται, πώς είναι γεράτα παρουσίες αἰώνιες. Κι ὅλες τίς νύχτες ἀκουαν τίς βρύσες τοῦ μύθου, πού ἔτρεχαν μέσα στή φαντασία τους, γριές γυναικες, πού μιλοῦσαν γιά τήν Πόλη, γιά τούς Ἀρματωλούς και

Κλέφτες, γιά τήν Ὄρηά τοῦ Κάστρου, γιά τό γεφύρι τῆς Ἀρτας, γιά τήν ξενητειά, γιά τό Διγενή, γιά τόν καῦμό τῆς Κάτω Γῆς, γιά τό βρυκόλακα, γιά τή Λιογέννητη...”.

* * *

Καλύτερο μήνυμα ἀπ’ αὐτό δέν ὑπῆρχε. ‘Ο σπόρος ἔπεσε σ’ ἄγαθή γῇ. Πολλοί Δάοκαλοι, παράλληλα πρός τό κύριο ἔργο τους, ἀσχολήθηκαν, μ’ ἀξιέπαινη πρωτοβουλία, θαυμαστό ζῆλο καὶ συγκινητική προθυμία, μέ τή συγκέντρωση τοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ τῶν χωριῶν τους, ὃπου ζοῦσαν καὶ ὑπηρετοῦσαν καὶ δέν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι, πού βραβεύτηκαν ἀπ’ τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γιά τήν πολύτιμη προσφορά τους. Τό ἔργο τους αὐτό ὑπῆρξε ἔθνικό, σημαντικό κι ἀξιόλογο.

* * *

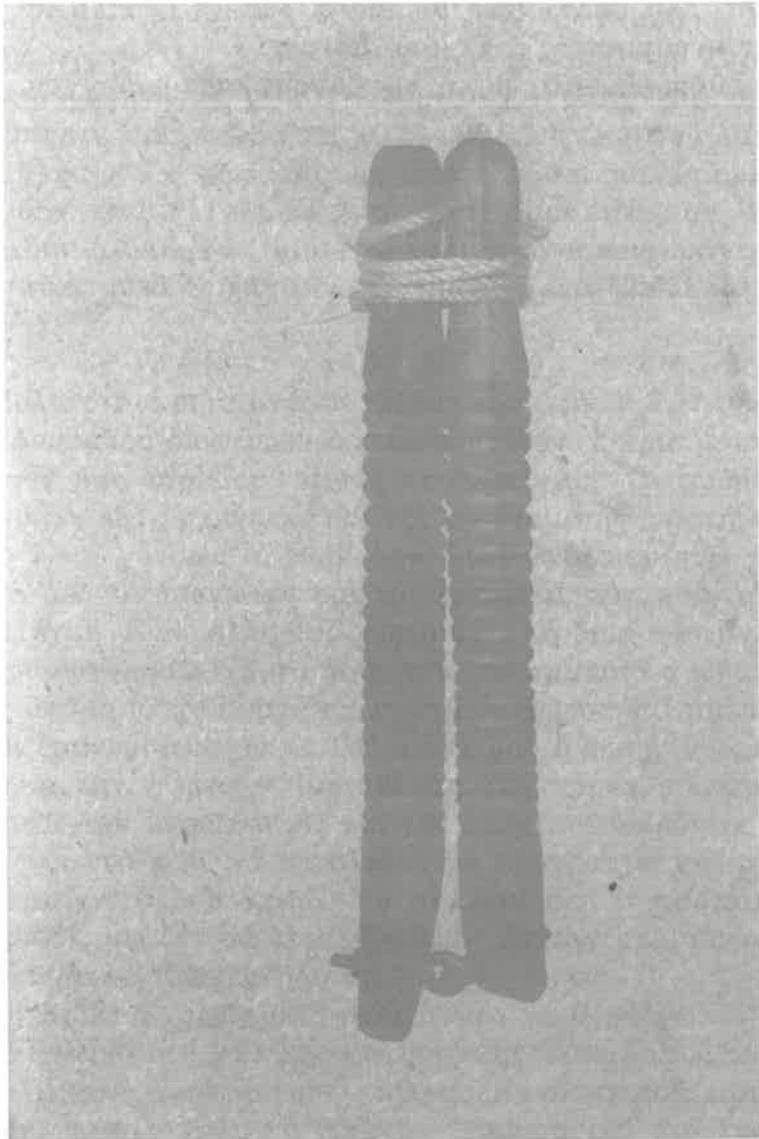
Μολονότι οἱ σημερινές συνθῆκες τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἔργασίας τοῦ Δασκάλου διαφέρουν ἀπ’ τό παρελθόν, ἡ κριοιμότητα τῶν καιρῶν μας ἐπιβάλλει πίστη κι ἐνατένιση. Οἱ πρόοδοι τῆς τεχνικῆς, τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης τότε μόνο εἶναι γόνιμες σ’ ἔναν Λαό, ὃταν ἐνδοσκοπηθεῖ ἡ λαϊκή ψυχή ἀπ’ τό λαογράφο καὶ τόν ιστορικό, τόν ποιητή καὶ τό λογοτέχνη. Κάθε ἔλληνικό χωριό ἔχει τή δική του πνευματική φυσιογνωμία καὶ τό δικό του πνευματικό χρῶμα. Εἶναι ἔνας ἀκόμη ἀνερεύνητος πνευματικός χῶρος καὶ μιά πλούσια πηγή ἐμπνεύσεων γιά τά Γράμματά μας ἡ φύση, ἡ ζωή καὶ ἡ ιστορία της. “Ολος ὁ θυθισμένος στή νάρκη πνευματικός πλοῦτος τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ζωῆς τοῦ παρόντος πρέπει νά ἔρθει στό φῶς, νά προβληθεῖ, μέ πρόγραμμα καὶ συντονισμό καὶ ν’ ἀξιοποιηθεῖ. Τό μέλλον καὶ ἡ προκοπή τῆς Πατρίδας μας δέν θά ὀλοκληρωθοῦν, ἀν δέν πραγματοποιηθεῖ ἡ πνευματική ἀναγέννηση της.

Τό Λαϊκό Σχολεῖο μας εἶναι πάντα τό θεμέλιο καὶ ἡ θάση κάθε πνευματικῆς, ὑλικῆς καὶ ψυχικῆς ἀνυψώσεως τοῦ Λαοῦ μας. Οἱ νέοι Δάσκαλοί μας, τολμηροί ἐνσαρκωτές αὐτοῦ τοῦ Σχολείου, καλοῦνται νά δράσουν δημιουργικά στό λαογραφικό τομέα, κληρονομώντας μιά βαρειά δασκαλική παράδοση καὶ συνεχίζοντας τήν ιστορική πορεία τῶν ἡρωϊκῶν συναδέλφων τους.

· Η γνήσια φωνή τοῦ Λαοῦ μας ἔρχεται ἀπ' τά βάθη τῶν αἰώνων, γε μάτη φλόγα καὶ φῶς, δμορφιά κι ἀλήθεια. · Οφείλουμε νά τίγν ἀκούσουμε, γιά ν' ἀνταποκριθοῦμε στά μεγάλα αἰτήματα τῆς ἐποχῆς μας: Γυρισμός στήν αἰώνοθια παράδοσή μας, ἐπιστροφή στή γνήσια λαϊκή ζωή, ζωντανή ἐνατένιση τοῦ μέλλοντος μέ πίστη, γιά τή θεμελίωση τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἐθνους.

"Τραγούδα, ἀθάνατη ψυχή, τῆς θρύσης καί τοῦ λόγγου..."

ΑΠΟ ΤΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΣ

‘Η Γιαθασά τοῦ Ἀλράνη
Ἀιθονας Β’ ’Αριθ. 13

ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ**·Ο Ζευγᾶς - Ζευγίτης**

τοῦ Γ.Ν. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ

.....
 'Απ' ὅξω, ἀπ' τά ὄργώματα, γυρνοῦν οἱ ζευγολάτες,
 ἥλιοκαμένοι, ξέκοποι, βουθοί, ἀποκαρωμένοι,
 μέ τούς ζυγούς, μέ τά θαριά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι
 καὶ σαλαγοῦν ἀπό μπροστά τά δυό καρατερά τους,
 τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,
 "Οώ! φωνάζοντας, 'Οώ! Μελισσινέ, Λαμπίρη"
 Κι ἀργά τά βόδια περιπατοῦν καὶ πού καὶ πού μουγκρίζουν.
 .....

'Απ' τό ἥλιοΒΑΣΙΛΕΜΑ τοῦ Κ. Κρυστάλλη

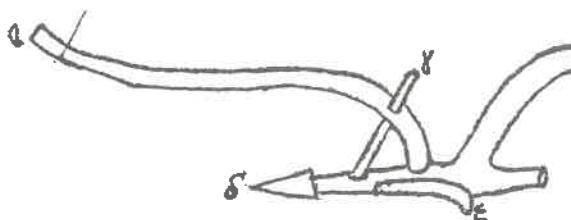
'Απ' τή στιγμή πού ὁ ἄνθρωπος ἐγκατέλειψε τίς σπηλιές
 καὶ τά δένδρα καὶ ἀρχισε νά καλλιεργεῖ τή γῆ γιά νά ἀποκτή-
 σει τούς καρπούς πού ἤταν ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τοῦ κυνη-
 γιοῦ καὶ τοῦ ψαρέματος, χρειάστηκε κάποιο ἐργαλεῖο πού θά
 τόν βοηθοῦσε καὶ σάν τέτοιο ἐπινόησε τό ἀλέτρι, μέ τό ὅποιο
 ὅργωνε τή γῆ.

'Η δική μας περιοχή ἔχει τόν ὁμορφώτερο ἐλαιώνα τῆς
 'Ελλάδος. 'Ο ἀριθμός τῶν ἐλαιοδένδρων του φθάνει τά
 1.250.000, ἐνῶ μόνο στήν περιοχή 'Αμφίσσης τά 800.000 καί
 είναι φυτεμένα σέ 62.000 στρέμματα περίπου. 'Απ' αὐτά τά
 στρέμματα ἐλάχιστα είναι σέ περιοχές πού δέν είναι ἐπίπεδες
 καὶ δέν μποροῦν νά δεχθοῦν ἀλέτρι. Οἱ ἄλλες θέλουν ὅργωμα
 καὶ μάλιστα δυό φορές τό χρόνο.

Τήν 'Ανοιξη καὶ πολλές φορές ἀπ' τόν Γενάρη, ἀρχιζαν τό
 πρώτο, βαθύ ὅργωμα. Τά καθισμένα ἀπ' τίς βροχές, τά ποτί-

σματα καὶ τή συγκομιδή,
 χώματα πρέπει νά ἀναποδογυ-
 ρίσουν καὶ ἔτοι νά ἐπιτραπεῖ
 στόν ἥλιο νά φέρει τίς εὐεργε-
 τικές του ιδιότητες. "Οταν

a. Κοντονουρά θ. Σταβάρι γ. Σπάθη δ. Υψί ε. Φτερό
 πού είχε σκοπό νά κλείσει όλες τις σχισμές και τρύπες του
 έδαφους και έτσι νά έμποδισθεί ή διαφυγή της πολύτιμης
 υγρασίας άπ' αὐτό.

ἀρχιζαν οἱ
 μεγάλες
 ζέστες
 γινόταν τό¹⁾
 "γύρισμα",
 δηλαδή τό²⁾
 δεύτερο
 δρυμα

Τό πρώτο δργωμα ἔπρεπε νά γίνει κατά το φθινόπωρο,
 ἀλλά ή συγκομιδή του καρποῦ πού ἀρχίζε ἀπ' τὸν Ὁκτώβριο
 και πού κατά κανόνα τελείωνε τὸν Μάρτιο, δέν το ἥθελε.

"Ακουσεν ή ἐλιά τ' ἀλέτρου κι ἐνόμισεν ἐν' αὐλακας",
 λένε στήν Κύπρο, πού θέλει νά πει ὅτι ἔνα δργωμα ἀξίζει ὅσο
 και ἔνα πότισμα.

'Αλλά μεγάλες ἑκτάσεις ἔπρεπε νά δργωθοῦν γιά νά
 σπαροῦν μέ δλων τῶν εἰδῶν τά δημητριακά και μέ ἄρκετά
 ψυχανθῆ.

Πολλοί πιστεύουν ὅτι τό ἀλέτρι ἐπινοήθηκε πρίν ἀκόμα ὁ
 ἄνθρωπος ἔξημερώσει τά ζῶα και τά βάλει στό ζυγό. Ἀπ' τούς
 ἀρχαίους Ἑλληνες ὁ Ἡσίοδος (700 π.Χ.) φαίνεται ώς ὁ
 ἐπινοήσας τό ξυλάλετρο, τό ὅποιο ἂν και πέρασαν χιλιάδες
 χρόνια ἀπό τότε και ἂν ή τεχνολογία ή σημερινή ἔφθασε σέ
 πολύ ύψηλά ἐπίπεδα, δέν μπόρεσαν νά ἀλλάξουν βασικά τή
 μηχανική του μορφή.

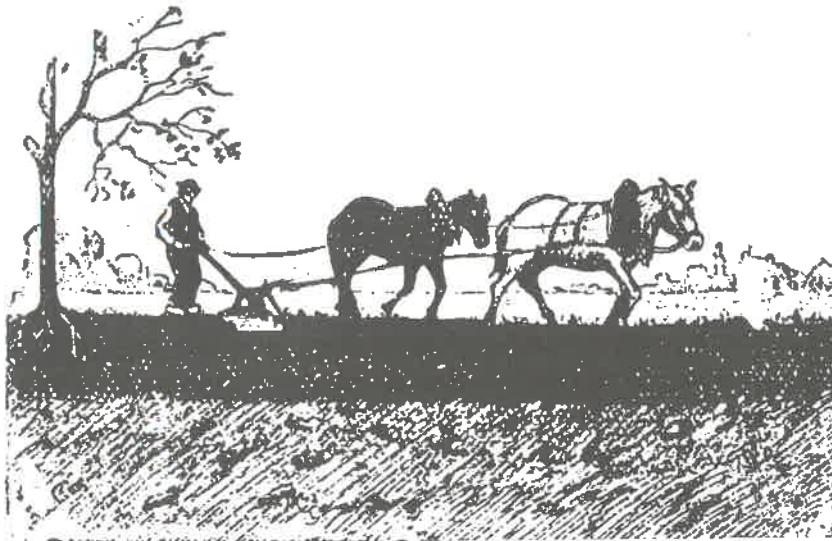
Στήν ἀρχή τό ἀλέτρι τό τραβοῦσε ὁ ἄνθρωπος κι ἀργότερα
 τά βόδια και τά ἀλογομούλαρα.

Τό ξυλάλετρο ἀντικατεστάθηκε ἀπ' τό σιδερένιο, τό "μονό"
 ή "χωραφάλετρο" κι αὐτό ἀντικατεστάθηκε ἀπ' τό "διπλό" ή
 "Εύρωπαικό". Σήμερα δλα αὐτά ἀντικατεστάθηκαν, καταργή-
 θηκαν πιό σωστά, ἀπ' τά μηχανοκίνητα τρακτέρ τά ὅποια σέρ-
 νουν τις φρέζες, τούς καλλιεργητές, τά μονόϋνα κ.λ.π.

Γιά νά συρθεῖ μέ τά βόδια τό ξυλάλετρο χρειαζόταν ἔνα
 μακρύ "σταβάρι" και ἔνα "ζυγό"⁽¹⁾ μέ τις ζεῦλες του και τις
 "ζυγοφωλιές" του.

Τά σιδερένια, πού κατά κανόνα ἔσερναν ἄλογα ἡ μουλάρια, γιά νά τραβηχθοῦν ἥθελαν ἔνα "παλαντζόνι" ἃν ἤταν ἔνα τό ζῶο πού τό τραβοῦσε καί τρία ἃν τά ζῶα ἤταν δύο. Κάθε ζῶο ἥθελε καί ἀπό ἔνα ζευγάρι "τραβηχτικά", δηλαδή δύο ἀλυσίδες καί μιά λαιμαριά.

Ο ζευγίτης ἤταν αὐτός πού διέθετε ἔνα ζευγάρι βόδια ἡ ἄλογομούλαρα καί ἀναλάμβανε τό δργωμα τῶν κτημάτων κάποιου, μέ πληρωμή. Ως μονάδα μετρήσεως τῆς δουλειᾶς τοῦ ζευγίτη ἤταν ἡ "ζεψιά". Μία ζεψιά στόν ἐλαιώνα ίσοδυναμοῦσε μέ ἑκταση πού ἤταν φυτευμένη μέ 40 περίπου ἐλαιό-

δενδρα. Τοῦτο βέβαια δέν ἤταν ἀπόλυτο, γιατί ἀλλοῦ τά δένδρα ἤταν πυκνοφυτεμένα κι ἀλλοῦ πολύ ἀραιά. Ο ἀριθμός 40 ἀνταποκρίνεται σέ ἑκτάσεις μέ κανονικό φύτερα.

Η ζεψιά τῶν χωραφιῶν μετριόταν μέ μιά ἑκταση πού χρειαζόταν δρισμένες ὁρες γιά νά δργωθεῖ καί ὑπό κανονικές συνθῆκες. Ἦταν δηλαδή γύρω στά 3 1/2 στρέμματα καί χρειαζόταν 4-5 ὁρες μέ τά βόδια.

Συνήθως ὁ νοικοκύρης πού δέν εἶχε δικό του "ζευγάρι" καί ἃν δέν ἔκανε "κολιγιά", δηλαδή συνεταιρισμό ἡ συνεργασία μέ κάποιον ἄλλον γιά νά γίνει τό ζευγάρι, ἔδινε τά κτήματά του νά τοῦ τά δργώσει ὁ ἴδιος ζευγίτης, ὁ ὅποιος ἥξερε τά κτήματα, τίς ἑκτάσεις, τά χώρατα κι ἀκόρα τίς τυχόν ἰδιοτροπίες

'Η σπορά

τοῦ νοικοκύρη. Υπήρχε δηλαδή κάποια πελατειακή σχέσις γιά νά μήν κοροϊδεύει ό ζευγίτης τόν νοικοκύρη ἀφήνοντας πολλούς "καλογήρους", δηλαδή τμήματα ἀργυρωτα, ἀλλά μέ μαστοριά σκεπασμένα πού νά μή φαίνονται.

Ἐνας μερακλῆς ζευγίτης ἀφηνε τό ὅργωμά του κλεισμένο μέσα σέ μιά ὅμορφη "παραθόλα", δηλαδή τήν τελευταία αὐλακιά πού ἔταν τό στολίδι ὅλης του τῆς δουλειᾶς.

Τό ὅργωμα μέ τά βόδια ἄρχιζε ἀπό νωρίς, γιατί αὐτά ἔταν ἀργά καί ἀργούσανε νά τελειώσουν. Υπῆρχαν περιπτώσεις πού ὅργωναν καί τή νύχτα φωτίζοντας τόν τόπο μέ φωτιές πού ἄναβαν στίς 4 γωνιές τοῦ "λαχιδιοῦ"⁽²⁾.

Σέ περιπτώσεις πού τά κτήματα ἔταν μακριά ἀπ' τό χωριό, γιά νά γλυτώσει τό πάς κι ἔλα μέ τά ἀργά καματερά του κοιμόταν ἐκεῖ κι ἔκανε 10-15 μέρες νά γυρίσει σπίτι του, τροφοδοτούμενος ἀπ' τούς δικούς του.

"Οταν ἡ "Ανοιξη" ἔμπαινε γιά τά καλά, τότε ἄρχιζε καί ὁ τρόμος τοῦ ζευγίτη μήν τοῦ φανεῖ ό "κούκουνας"⁽³⁾. Τά βόδια ἀκολουθοῦσε πάντοτε ἕνα γαιδουράκι γιά νά κουθαλᾶ τό ἀλέτρι, τό ζυγό, τόν ζαΐρέ καί τά λοιπά χρειαζούμενα.

Οι ζευγίτες πού ἀντί γιά βόδια εἶχαν ἄλογα ἡ μουλάρια ξεκινοῦσαν λίγο ἀργότερα.

Τό "μονό" ἡ "χωραφάλετρο" ἔταν κατάλληλο γιά μικρές ἑκτάσεις στά χωράφια καί σχεδόν ποτέ στίς ἐληές. Μέ τό ἀλέτρι αὐτό ἀνοιγαν τίς αὐλακιές παράλληλα, τή μία δίπλα στήν ἄλλη δηλαδή.

Τό "διπλό" ἡ "εύρωπαικό" τό χρησιμοποιοῦσαν στίς ἐληές καί αὐτό ἀνοιγε τίς αὐλακιές γύρω-γύρω, ὅπως φαίνεται ἕνα ἐλατήρι, καί τή μία χρονιά ἄρχιζε ἀπό μέσα καί τελείωνε ἔξω, ἐνῶ τήν ἄλλη ἄρχιζε ἀπ' ἔξω καί ἔκλεινε μέσα. Μέ τόν τρόπο

αύτό κατάφερναν τά χώματα νά μή φεύγουν καί προπαντός νά γυρίζουν πρός τόν ήλιο.

Τά βόδια σταράτησαν νά φαίνονται στήν περιφέρεια τῆς Αμφίσσης τό 1968, όταν ὁ τελευταῖος ζευγολάτης, ὁ "Νιαγάκιας", ο Θεοφάνης Καραγιώργος δηλαδή, τά ἀντικατέστησε μέ μουλάρια. Τά άλογοι μούλαρα συνέχισαν νά ἐργάζονται μέχρι καί τή 10ετία τοῦ '70. Από

Τό δργωμα

κεῖ καί πέρα τήν εὐθύνη πῆραν τά τρακτέρ μικρά καί μεγάλα καί μόνο γιά τίς ἔληές, ἀφοῦ τά χωράφια ἐγκαταλείφθηκαν ἐντελῶς.

Ἄλλα καί ὁ ἔλαιωνας, ἀφοῦ τό ἄλλοτε "μαῦρο χρυσάφι", ὅπως ἔλεγαν τόν καρπό τῆς εὐλογημένης ἀπ' τό Θεό ἔληας, δέν ἔχει τήν ἀξία πού εἶχε καί τά ἔξοδα καλλιεργείας καί ουγκομιδῆς πολλαπλασιάστηκαν, ἐπαψε νά ἔχει ἐνδιαφέρον καί ὁ πολύς κόστος ἀρχισε νά τόν ἐγκαταλείπει.

Γι' αύτό τό Λ. Μ. Φωκίδας ἀναγκάστηκε νά φτιάσει μιά μινιατούρα μέ τό βοϊδάλετρο, γιά νά μποροῦν οἱ νέοι νά καταλάβουν ... τί βλέπουν, ὅταν τούς δείχνουν τό ... 'Ησιόδειον κ.λ.π. ἀλλέτρια.

... Ἀλλά καιρός φέρνει τά λάχανα, καιρός τά παραμπούλια...

Ἐπειδή δὲ ζευγίτης ἔταν μεγάλος παράγοντας στή γεωργία ἔχουν γραφεῖ καί εἰπωθεῖ γι' αὐτόν πολλά. Νά μερικά:

1. "Ἡ παπᾶς, παπᾶς ἡ ζευγᾶς ζευγᾶς". Σημαίνει ὅτι ὁ καθένας πρέπει νά κάνει τή δουλειά πού ξέρει, χωρίς νά μπερδεύεται μέ ἀλλότρια.

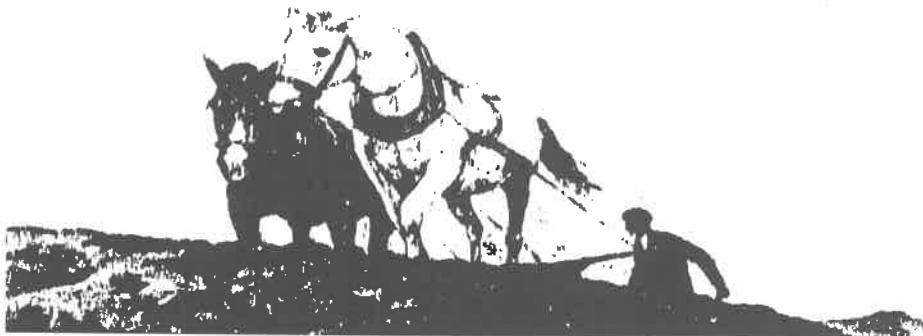
2. "Ψόφισε ὁ μαῦρος μου, χάλασε ἡ κολιγιά μας". Δηλαδή ὅταν κάποιος κύριος παράγοντας ἐκλείπει, δέν ὑπάρχει λόγος νά συνεχίζεται κάποια συμφωνία.

3. "Τόν ἔπασε κούκουνας". Τό λένε ὅταν κάποιος ἔξαγριώ-

νεται ἀπότομα χωρίς νά είναι γνωστός ὁ λόγος στούς ἄλλους.

4. "Οσοι οκαπετᾶνε στόν κάμπο δέν είναι δλοι ζευγολάτες". Πού θέλει νά πεῖ ὅτι ἄλλοι εἰδικοί και ἄξιοι κι ἄλλοι ἀσχετοί.

Καὶ τοῦτο τό ἐπάγγελμα δέν γλύτωσε ἀπ' τίς προλήψεις. "Ἐτσι τήν ἡμέρα τοῦ Ἀγίου Μάρκου, δηλαδή στίς 25 Απριλίου, οἱ ζευγίτες δέν ζεύουν, ἀπ' τό φόθο μή θροῦν φίδι τό ὅποι θά τούς δαγκάσει.

"Ἔκτωρ Δούκας "Ζευγᾶς" (Συλλογή Ἀγροτ. Τραπέζης)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Ζυγός*, ὁ: "Ἐνας ζυγός χωρίζεται σέ δύο ζυγομεριά, πού στό καθένα ζεύεται ἀπό ἔνα βόδι. Σέ κάθε ζυγομεριά ὑπάρχει ἡ "Ζυγοφωλιά", ντυμένη μέ τομάρι ἀπό πρόβατο, γιά νά ἀκουμπᾶ ὁ λαιμός τοῦ βοδιοῦ καί δεξιά καί ἀριστερά ἀπ' αὐτή ὑπάρχουν δύο τρύπες γιά νά περνᾶ μέσα ἡ "ζεύλα", δηλαδή τό γυρισμένο ξύλο πού θά αἱχμαλωτίσει τό λαιμό τοῦ βοδιοῦ.

2. *Λαχίδι*, τό: Τμῆμα γῆς μέ ἔνα ἀριθμό ἐλαιοδένδρων φυτευμένο πού περικλείεται ἀπ' τόν "Τράφο", δηλαδή ἀνάχωμα γιά νά κρατᾶ τό νερό κατά τό πότιομα. Ὁ ἀριθμός τῶν ἐλαιοδένδρων ἔξαρτᾶται ἀπό τήν κλίση τοῦ ἐδάφους καί τό σχῆμα τοῦ κτήματος.

3. *Κούκουνας*, ὁ: Πρόκειται γιά ἔνα ἔντομο πού μοιάζει μέ μεγάλη μύγα ἡ μικρή μέλισσα, τό ὅποιο μπαίνει στή μύτη τοῦ βοδιοῦ, κάτι πού τρομάζει, ἀλαφιάζει τό βόδι, τό ὅποιο τότε δέν είναι δυνατόν νά κρατηθεῖ μέ τίποτα. Ἀνεβοκατεβάζει τό κεφάλι του, γιά νά ἀποφύγει τήν είσοδο τῆς μύγας αὐτῆς, ἀφηνιάζει, σπάζει τίς ζεῦλες του καί τρέπεται σέ φυγή σάν τρελλό.

Οι παλιοί λέγανε ὅτι ἡ μύγα αὐτή λέει στό βόδι: "Θά μπώ ἀπ' τή μύτη καί θά βγω ἀπ' τόν κώλο σου" καί κείνο ἀνεβοκατεβάζει τό κεφάλι του, λέγοντας ἔτσι συνεχῶς τό "OXI! OXI OXI"! καί ἀφηνιάζει γιά νά ἀποφύγει τό κακό.

Χριστό: Μιά ἀγκαλιά λουλούδια

τῆς Ρούλας Λιάσκου

Τά λουλούδια στό Χριστό στολίζουν κάθε γωνιά. Σπίτια, αύλες, παράθυρα ἀκόμα και πεζοδρόμια.

Είναι ἔνας υμνος στό Θεό.

Ένα εύχαριστω στόν Πλάστη, ἔνα ὄμορφο ἀντίκρυσμα τῆς καινούργιας μέρας.

Παραθύρια περιποιημένα, κάτασπρα, τέντες, παρτέρια στήν κουζινίτσα τῆς Σούλας τοῦ Κυριαζῆ. Ένα μικρό παραθυράκι διάλονοιχτό μέ τά λουλούδια του, κι ἀντίκρυ ἀπ' τοῦ Νίκου τοῦ Μπαλτᾶ στήν κολόνα τῆς ΔΕΗ ἡ κόκκινη περικοκλάδα δέθηκε, ἀπλώθηκε, ἄνθισε.

Στήν αὐλή τῆς Παναγούλας τοῦ Καραθανάση τ' ἀσπρο τραπέζι μᾶς περιμένει στόν ἵσκιο τῆς κληματαριᾶς τοῦτο τό πρωϊνό τῆς Κυριακῆς μετά τήν Ἐκκλησία.

Βότσαλο στά σκαλιά, κάτασπρα ἀσθετωμένα τά πεζούλια, γλάστρες πού τά λουλούδια τους μιλᾶνε στήν καρδιά, κιτρινολούλουδα, ρόζ μώβ, γαλάζια, στήν αὐλή τῆς Γεωργίας τοῦ Μιταυτοῦ. Δίχως νά μιλοῦν, ξέρουν τόσα νά σου λένε...

Σάν φτάνω στής Βάσως καί στοῦ Κωστάκη τήν ταρατσούλα χαίρομαι τήν πάστρα, τήν τάξη καί τή μυρουδιά τους. Έδω μοσχοβολοῦνε τά λουλούδια, σέ ἀνασταίνουν.

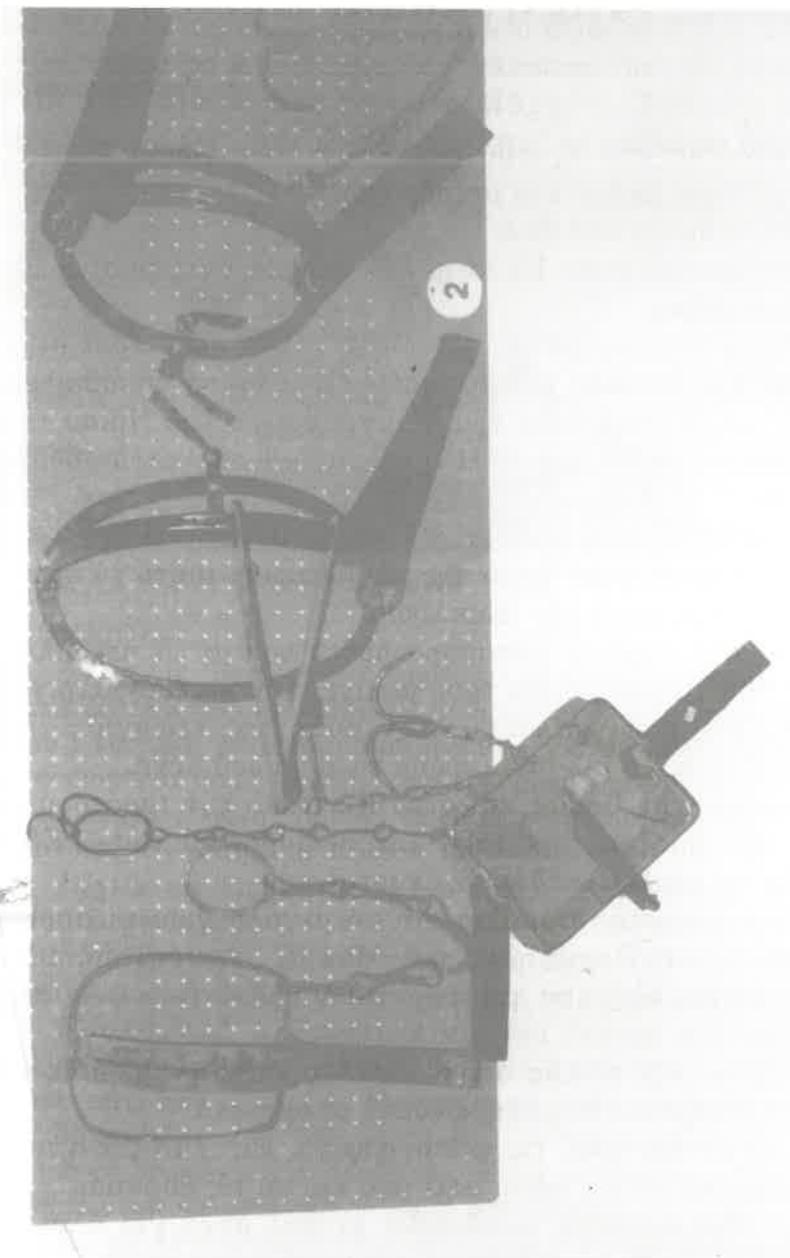
Δέ λείπει μές στήν ἀγκαλιά καί τό μεγάλο γιασεμί ἀπόξω ἀπ' τό σπίτι τοῦ Παναγιώτη τοῦ Μακρῆ. Ασπρολούλουδα μέσα στά κάγκελλα πού μπλέκονται γιορᾶτα ἀπό φῶς καί χρῶμα.

Στή στέρνα τῆς αὐλῆς στής Λιούλας τοῦ Ἀνδρίτσου, οἱ γλάστρες ἀνθισμένες συμπληρώνουνε τό σκηνικό.

Όπου κι ἄν τίς βρῶ, τίς φωτογραφίζω. Είναι τό μόνο πού μπορῶ νά κάνω, νά τίς πάρω μαζί μου καί νά τίς θυμᾶμαι.

Χριστό: Μιά ἀγκαλιά λουλούδια κι ἀπό μένα γιά ὅλα τά πλάσματα τοῦ Θεοῦ, πού ζοῦν σ' αὐτόν τό χῶρο καί σέ κάθε χῶρο, μιά ἀγκαλιά ... ἀγάπης.

ΑΠΟ ΤΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΣ

Δόκανα τοῦ Α.Μ.Φ. (1994)
Αἴθουσα Β', Αρθ. 2

Ζωριάνος Δωρίδας

Ἐνα προϊκοσύμφωνο τοῦ 1865

τοῦ Γ. Ἡλιόπουλου

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο Ζωριάνος είναι μικρό Δωρικό χωριούδακι γαντζωμένο στις νότιες ύπώρειες, στούς πρόποδες τοῦ ὄρους "Βλαχοθούνι" καὶ ἀνήκει διοικητικά, σήμερα, στὸ Δῆμο τῶν Βαρδουσίων.

Ίδρυτής του, γύρω στά 1300 μ.Χ. ὁ Στρατηγός - Διοικητής, καὶ ὅχι μόνο, τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, ὁ διανοούμενος καὶ μέλος τῆς ὄμάδας, πού ξεκίνησε τὴν ἀναβίωση τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, ὅπως οἱ ιστορικοὶ παραδέχονται καὶ ἀποδεικνύουν, ὁ Μιχαήλ Ζωριάνος, ὁ ἐπιφανέστερος γόνος τῆς Βυζαντινῆς οἰκογένειας τῶν Ζωριάνων, πού ἀπό τό 1204 μ.Χ. - χρονιά πού καταλύθηκε τό Βυζάντιο, τό κράτος τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπ' τὴν 4η Σταυροφορία - διέφυγαν, ὅπως καὶ πολλές ἄλλες οἰκογένειες Κωνσταντινοπολίτῶν στὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ ἐγκαταστάθηκαν σὲ διάφορες περιοχές, ὅπως μαρτυρᾶνε π.χ. τὰ Θεσσαλικά Μοναστηριακά ἔγγραφα.

Ο εὐρύτερος γεωγραφικός χῶρος τοῦ χωριοῦ εἶχε παραχωρηθεῖ, ἀπ' τό Δεσπότη τῆς Ἡπείρου Θωμᾶ Ἀγγελο Δούκα Κομνηνό (1296-1318 μ.Χ.) στὸν Μιχαήλ Ζωριάνο "ὡς ἐπικράτεια τιμαριωτική" καὶ "ὡς Στρατιωτόπι".

Ἐκεī ὁ Ζωριάνος ἴδρυσε τὴν "Ἐπίσκεψη" του, πού περιελάμβανε γαῖες ἀρώσιμες, ζευγολατειά μέ προσκαθήμενους καλλιεργητές (παροίκους), πεδινές καὶ ὄρεινές ἐκτάσεις καλλιεργήσιμες καὶ βοσκοτόπους.

Οἱ ἐργαζόμενοι στό στρατιωτόπι τοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου γεωργοί καὶ κτηνοτρόφοι ἔμεναν σέ μικροοικισμούς διάσπαρτους στὴν "Ἐπίσκεψη" καὶ μέ τόν καιρό ἀπετέλεσαν συγκεντρωμένη καὶ ὄργανωμένη κοινωνική ὄραδα γύρω ἀπ' τά iερά

τῶν Ἀγίων Νικολάου, Σοφίας καὶ Παρ. Ταξιαρχῶν (Πρόκειται γιά τούς ἀγαπημένους στὸν Ζωριάνο ἄγιους, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπ' τίς παρόμοιες ἐκκλησίες τῆς Βυζαντινῆς Μόκιστας, κοντά στὸ Θέρμο, ὅπου ἡ παρέμβαση τοῦ Μιχαὴλ Ζωριάνου εἶναι φανερή καὶ σήμερα ἀκόρμα).

Ο οἰκισμός "Ζωριάνος" ἀκολούθησε τὴν ιστορική καὶ κοινωνική μοίρα καὶ πορεία τῆς εὐρύτερης περιοχῆς του, ἀλλά στό μεταξύ οἱ τοπικές ἀνάγκες καὶ τῆς ζωῆς οἱ συνθῆκες, ἀκολουθῶντας πάντα τίς τοπικές παραδόσεις,

διαμόρφωσαν ἔνα τοπικό λαϊκό δίκαιο, πού τό χαρακτήριζε ἡ συναντίληψη καὶ ἡ κοινή λογική, ἡ θρησκευτική ζωή, ἀλλά καὶ τὰ προϋπάρχοντα πολιτικά νομοθετήματα.

Ἐτοι φτάνουμε στά 1865 μ.Χ. στό διασωζόμενο "Προικοσύμφωνο" κάποιου Ζωριανίτη, πού μᾶς δίνει καθαρή εἰκόνα τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς περιοχῆς καὶ ἔχει, γιά τὴν Λαογραφία, μεγάλο ἐνδιαφέρον.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Στό κείμενο τοῦ Προικοσύμφωνου, πού συντάχθηκε στήν Πενταγιοῦ στίς 15-11-1865, ἀναφέρονται τά ἔξῆς: "... οἱ κύριοι Ἀθανάσιος Βάρσος κ.λ.π....".

Ἐν Πενταγίοις, σήμερον τήν δεκάτην πέμπτην Νοεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὁκτακοσιοστοῦ ἔξηκοστοῦ πέμπτου ἔτους, ἡμέραν Δευτέρα πρό μεσημβρίας ἐν τῷ καταστήματι μου, κειμένῳ ἐν τῇ ἐνταῦθα οἰκίᾳ τοῦ Γεωργίου Ἰωάννου Μου(στ)άκα, ἔνθα καὶ τό συμβολαιογραφεῖο μου ἐνώπιον ἡμῶν τοῦ Συμβολαιογραφοῦντος εἰρηνοδίκου Κροκυλίου Κωνσταντίνου Ἰωαννίδου, κατοικοῦντος καὶ ἐδρεύοντος ἐνταῦθα, παρόντων καὶ τῶν μαρτύρων κυρίων Κωνσταντίνου Μ. Παπαγεωργίου καὶ Ἀντωνίου Παπασπύρου, ἀμφοτέρων κτηματιῶν καὶ κατοίκων Πενταγίων ἐνηλίκων πολιτῶν, Ἐλλήνων, γνωστῶν μου καὶ μή ἔξαιρετέων ἐμφανισθέντες προσωπικῶς οἱ ἀπ' εὐθείας γνωστοί μοι καὶ ἀσχετοί πάστης μετ' ἐμοῦ καὶ τῶν μαρτύρων συγγενείας ἡ ἔξαιρέσεως κύριοι Ἀθανάσιος Βάρσος, γεωργός, κάτοικος Παλαιοκάτουνου, καὶ Σπυρίδων Ἰωάν. Κοράκης, γεωργός, κάτοικος Ζωριάνου, ἐζήτησαν τήν σύνταξιν τοῦ παρόντος δι' οὗ ἐδήλωσαν ὁ μέν

αριθμούς, αφέντονται διάταξης αγράφων:
 Μόνοι τοι περιήλθον σε αυτούς τούς γάμους
 τοι αριθμούς τοις μητρόπαν Γεωργίου προσέβαστο
 ο θραψάς της βασιλοπολιτείας μεταχειρεαστικός
 από την πατριώδη πόλη την Καρδίαναν ταύτην
 από την οποίαν ο θραψάς απέστειλε την προστασίαν
 την οποίαν το συγκρότημα της πόλης απέστειλε
 η ιερά επισκοπή της Αρχαίας Επισκοπής την οποίαν
 οι προστατευόμενοι προστάτευσαν την πόλη
 επιβεβαιώντας την ανάπτυξαν, μεριμνώντας
 το παραπλέον ανάπτυξαν την πόλην την οποίαν
 αφέντονται την πόλην την Παλαιοκάτουναν
 από την πατριώδη πόλη την Καρδίαναν την πόλην
 την πατριώδη πόλην την Παλαιοκάτουναν την πόλην

Αθανάσιος Βάρσος ὅτι προκειμένου κατ' αὐτούς νά συνάψει
 τὴν θυγατέρα του Αἰκατερίναν Ἀθανασίου Βάρσου εἰς γάμου
 κοινωνίαν μετά τοῦ Σπυρίδωνος Ἰωάν. Κοράκη, ὑπόσχεται νά
 παραδώσει καὶ παραχωρήσει αὐτῇ κατά τὴν τέλεση τοῦ γάμου
 λόγῳ προίκας καὶ μεριδίου τά ἔξῆς πράματα καὶ ἀκίνητα κτή-
 ματα κείμενα ἐντός τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου
 Παλαιοκάτουνου τοῦ Δήμου Κροκυλίου ἀξίας δλα δραχμῶν
 τετρακοσίων τριῶν ἀριθ. 403 ἥτοι 1) μίαν θελέτζαν ἀξίας

δραχμῶν δεκαπέντε 2) ἐν καρπίδιον ἀξίας δραχμῶν δεκαπέντε 3) ὄκτω προσκεφάλαια ἀξίας δραχμῶν ὄκτώ 4) δέκα σακκούλια ἀξίας δραχμῶν πέντε 5) ἐν ζεῦγος σάκκων ἀξίας δραχμῶν ὄκτώ 6) ἐν φλωκάτον σκέτον ἀξίας δραχμῶν δεκαπέντε 7) δύο σεγγούνας μαλλίνας ἀξίας δραχμῶν δεκαπέντε 8) τέσσαρα ὑποκάμισα γυναικεῖα ἀξίας δραχμῶν δέκα 9) μίαν κόπτσαν ἀξίας δραχμῶν δώδεκα 10) μίαν ὅνον ἀξίας δραχμῶν τριάκοντα 11) πέντε αἰγίδια ἀξίας δραχμῶν τριάκοντα 12) ἔναν ἀγρόν ποτιστικόν εἰς θέσιν Πεσιά ἐκ στρεμμάτων δύο ως ἔγγυστα, συνορευόμενον γύρωθεν μέρη πιον τόπον καὶ ἀγρούς Νικολάου Σείτη καὶ ὁρφανῶν Ἰωάννου Βάρσου, ἀξίας δραχμῶν ἑκατόν εἴκοσι καὶ 13) ἔναν ἀγρόν ἄνυδρον εἰς θέσιν Μοναχαί ἐκ στρεμμάτων δύο καὶ ἡμίσεως ως ἔγγιστα συνορευόμενον γύρωθεν μέρη πεῦμα καὶ ἀγρούς Νικολάου Στούμπου, Νικολάου Σείτου καὶ ὁρφανῶν Ἰωάν. Βάρσου, ἀξίας δραχμῶν ἑκατόν εἴκοσι· ὃ δέ Σπυρίδων Ἰωάν. Κοράκης ὅτι ὑπόσχεται καὶ παραδέχεται νά λάβῃ ως νόμιμον σύζυγόν του μέ τήν ἄνω συμφωνηθεῖσαν προίκαν τήν Αίκατερίναν Ἀθανασίου Βάρσου κ.λ.π. ἐπί τέλους δέ(χ)θηκαν οἱ συμβαλλόμενοι ὅτι ἐάν εἰς ἐξ αὐτῶν ἀθετήσῃ τήν προειρημένη συμφωνίαν ὑποχρεοῦται νά πληρώσῃ εἰς τόν ἔτερον λόγῳ ποινικῆς ρήτρας δραχμάς τριακοσίας ἀριθ. 300. Ταῦτα συνομολογηθέντων καὶ ἀποδεχθέντων τῶν συμβαλλομένων, πρός οὓς ἐνθύμισα τήν περὶ μεταγραφῆς τῆς παρούσης πράξεως ὑποχρέωσή των κατά τόν περὶ μεταγραφῆς Νόμον συνετάχθη τό παρόν ὅπερ ἀναγνωσθέν εὔκρινῶς καὶ μεγαλοφώνως εἰς ἐπήκοον πάντων καὶ βεβαιωθέν ὑπό τῶν συμβαλλομένων ὑπεγράφη παρ' ὅλων καὶ ἔμοῦ, ἐκτός τοῦ συμβαλλομένου Ἀθανασίου Βάρσου προσκληθέντος νά ὑπογράψῃ καὶ διολογήσαντος ἄγνοιαν γραμμάτων.

Οἱ μάρτυρες

T.Y.

Οἱ συμβαλλόμενοι

T.Y.

·Ο Συμβολαιογράφος

T.Y.

ὅτι ἀκριθές ἀντίγραφον
ἐν Πενταγιοῖς αὐθημερόν

T.Y. - T.S.

“Ζωριάνια”, μαθέσ!...

τοῦ Γ. Ηλιόπουλου

Ξενητεμένος ήταν ὁ Κώστας τς Γιάνναινας γιά χρόνια και
χρόνια, στήν ἄλλη μεριά τς γῆς, στό ἀνατολικό, λέει, και νότιο
ἡμισφαίριο, στήν “Αὔστραλια”, ἐδῶ και μισό αἰώνα, ἀπό τόν
καιρό, πού τραγουδοῦσε τό ραδιόφωνο ”Εμπρός, παιδιά!
”Άλλος γιά τήν Αύστραλια. Καιρός νά μπαρκάρουμε, νά σαλ-
πάρουμε, νά ἡ εύκαιρια...”.

Ἐπαψε, νά ύπάρχει στή ζωή τοῦ χωριοῦ του, νά βγαίνει
στό ”μαγαζί”, νά φαίνεται στό ”χάζι” τῆς ἀγορᾶς καθαροντυμέ-
νος, φρεσκοπλυμένος, μέ στραβοχτενισμένο τόν ”καρέ”, τόν
καλοστρωμένο μέ τήν ἀπαλάμη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ, τήν
πασαλειμμένη μέ πολύ μπριγιόλ,

καμαρωτός, μ' ἀέρινο πάτημα, μέ μισοκουμπωμένο τό που-
κάμιοο, τ' ἀνασκουμπωμένο στούς ἀγκῶνες, τό ντρίλι παντε-
λόνι φρεσκοσιδερωμένο, σφιχτοδεμένο στή μέση του μέ πλα-
τειά πέτσινη ζωστήρα, τ' ἀγοραστά πατούμενα και τό κλωνα-
ράκι τοῦ πλατύφυλλου βασιλικοῦ κρυμμένο στήν ἀπαλάμη τ'
ἀριστεροῦ του χεριοῦ...

Λεβεντόπαιδο, ὁ Κώστας, δέν ἔλειπε ἀπ' τίς γιορτές και τά
πανηγύρια ἀπ' τίς χαρές και τά γλέντια τοῦ χωριοῦ κι ἡ
φωνή του, στά ξενύχτια τοῦ καλοκαιριοῦ, ξεχώριζε τραγουδι-
στή, πότε στά ξεμπουλτοίσια, στ' ἀλώνια, πότε στά νυχτέρια
τῆς παρέας, φηλά, στή ραχούλα τ' ‘Αι-Γιάννη, στό ξάγναντο,
πού θωροῦσε ὅλο τό χωριό.

‘Αγαπητός στίς παρέες ἀγοριῶν και κοριτσιῶν, στήν ἀπάνω
γειτονιά τοῦ χωριοῦ του, ἔγινε αἰτία, πολλοί νά δακρύσουν, τό
θράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ μισεμοῦ του, στό τραπέζι τοῦ
ἀποχωρισμοῦ, μέ τά τραγούδια τῆς ἀγάπης και τῆς ξενιτιᾶς,
τοῦ Κώστα και τά μοιρολόγια τῶν μεγάλων, τ' ἀντιφωνικά:

- Σ' ἀφήνω, γειά, μαννούλα μου, σ' ἀφήνω γειά πατέρα,

ἔχετε γειά, ἀδέρφια μου κι ἐσεῖς ξαδερφοπούλες.

Θά φύγω, θά ξενιτευτώ, θά πάω μακριά στά ξένα.

Θά φύγω, μάννα καί θαρθῶ καί μήν πολυλυπίέσαι.

·Από τά ξένα πού βρεθῶ, μηνύματα σοῦ στέλνω,
μέ τή δροσιά τῆς Ἀνοιξης, τήν πάχνη τοῦ Χειμώνα
καί μέ τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ, τά ρόδα τοῦ Μαῖου.

Θέ νά σοῦ στέλνω πράμπατα, π' ούδε τά συλλογιέσαι...

- Παιδί μου, πάαινε στό καλό κι δλοι οἱ Ἅγιοι κοντά σου
καί τῆς μαννούλας σου ἡ εὔχῃ νάναι γιά φυλαχτό σου,
νά μή σέ πιάνει βασκαμός καί τό κακό τό μάτι.

Θυμήσου με, παιδάκι μου κι ἐμέ καί τά παιδιά μου,
μή σέ πλανέσ' ἡ ξενιτειά καί μᾶς ἀλησμονήσεις...

Τά χρόνια πέρναγαν κι ὁ Κώστας συζητιέταν δλο καί λιγότερο στό χωριό του. Οἱ γεροντότεροι ἔφευγαν, οἱ νέοι δέν τόν γνώριζαν, λησμονιά τύλιξε τήν ἄλλοτε ζωηρή παρουσιά του στό χωριό καί μόνο δυό καρδιές ἀκόμα γοργοχτύπαγαν στή Θύμησή του: Ἐκείνη τῆς μάννας του, πού ἔναν τόν εἶχε κι ἐκεῖνον ταξιδεμένο καί τῆς παλιᾶς γειτονοπούλας, τῆς Μαριῶς τοῦ μπάρμπα-Χαράλαμπου, πού θέλοντας καί μή τήν πάντρεψαν, λέει, στό χρόνο τοῦ μισεμού.

·Η μάννα τοῦ Κώστα δέν ἔξερε γράμματα. Δέν εἶχε ἐφαρμοστεῖ τότε, λέει, ἡ ἐντολή τοῦ Ρήγα τοῦ Βελεστινλῆ: "Νά μαθαίνουν γράμματα ὅλα τά παιδιά. Ἀρσενικά καί θηλυκά".

·Ηξεραν ὅμως, γράμματα, ἡ γειτονοπούλα, τό Μαριώ τοῦ μπάρμπα-Χαράλαμπου καί ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, πούμενε στή γειτονιά τους.

Αύτοί διάβαζαν στή θειά Γιάνναινα τοῦ γιοῦ τῆς τοῦ μονάκριβου, τοῦ Κώστα, τά σταλμένα ἀπ' τή μακρινή Αύστραλια κι ἀπαντοῦσαν μέ τά νέα τοῦ χωριοῦ καί τίς παραγγελίες τῆς μάννας του.

·Ο Κώστας ἔγραφε:

... Δουλεύω στά μπισκότα. Περνάω καλά. Είναι κι ἄλλοι πατριῶτες ἐδῶ. Μέ τόν καιρό, θά γυρίσω. Σοῦ στέλνω, νά βολευτεῖς καί μή στενοχωριέσαι. Χαιρετίσματα, σ' ὅποιον ρωτάει γιά μένα...".

·Η μάννα τοῦ Κώστα, ἡ θειά Γιάνναινα, ὑπαγορεύοντας στούς γραμματικούς της, ἄλλοτε στό δάσκαλο τοῦ χωριοῦ κι ἄλλοτε στό Μαριώ, στή γειτονοπούλα, στή χαϊδεμένη θυγατέρα τοῦ μπάρμπα-Χαράλαμπου, ἀπαντοῦσε καί παράγγελνε δακρυσμένη:

”...Είδα, πώς είσαι καλά, όπως κι έμεις έδω! Ο καιρός, μιά βρέχ’ και μιά κρατεί. Κι ούλου κάτ’ φκιάνουμι. Έχου καλόν κήπου, φέτους κι ή Φλώρα μας, ζήκαμι δυό κατσίκια... Νά φλά-εσαι, νά μήν άρρωστήσεις... Χαιρετίσματα άπ’ όλνούς και παρά δέ, άπ’ τ’ Μάρου...”.

Τά χρόνια πέρναγαν κι όλα ἄλλαζαν στό μικρό χωριό, στό Ζωριάνο, ψηλά στίς νότιες πλαγιές του Βλαχοβουνιοῦ, θεμε-λιωμένο και στοιχειωμένο άνάμεσα στούς δεντριάδες και τίς ρεματιές...

“Η μάννα του Κώστα ἀφηγε τό ἔνα ύστερα άπ’ τ’ ἄλλο τά κτήματα, πού γρήγορα γίνονταν λόγγοι και ρουμάνια.

”Από τότε, πούχε και τό μοναχογιό της στό χωριό, είχαν ἐγκαταλειφτεῖ τά μακρινά χωράφια στόν Κέθρο, στήν ’Ιτιά, στοῦ Κρέτοη, στήν Παπαδόλακκα, στά ’Ισιώματα, στίς Μανωλιές, γιατί ἔλειψαν άπ’ τό οπίτι τ’ ἀντρικά χέρια, τά δουλευτάρικα του παλιοῦ καιροῦ, τά ζωντανά τῆς μεταφορᾶς, τό ζευγάρι τά καρατερά...

”Έγραφε τοῦ Κώστα:

”...”Αφσα, φέτους κι τούν ”Αϊ-Κουσταντίνου, π’ φτεύαμι γίγαντις φασούλια... Δέν μποροῦ, νά πάου τούν ἀνήφορου... Δέν ἔχου κι ποιός νά μ’καλγώσ’ τ’ γαϊδούρα... Δέν μπουροῦ, κιόλας. Οἱ γιόν”, μούφκιασαν φέτους τά σκώματα Κείθι κι Κιαπάν”, στού Γιούρτ”. ”Ο, τ’ φκιάνου μαναχή μ’, γυρθουλιά στού οπίτ’κι στούν κήπου μας...

”Δέν ξέρου, τί φκιάνς αύτού, τόσα χρόνια! Νά γυρίεις τώρα κι νά παντευτεῖς ίδω. Είνι καλά κουρίτοια κι τά ξέρουμι, ἀν ὀκόρα θμᾶσι κι ἀγαπᾶς τούν τόπου μας. Πάλε, όπους θέλες, κάμι. Ιγώ πέρασα τούν κιρό μ’!...”.

”Ο μετανάστης, ό Κώστας άπ’ τό Ζωριάνο, διάθαζε τίς παραγγελιές τῆς μάννας του και τά νέα τοῦ χωριοῦ του κι ή καρδιά του σφιγγόταν.

Μικρός, είχε νυχτοποτίσει τά καλαρπόκια, κεϊθε, κρατώντας τό κλεφτοφάναρο και φέγγοντας στή μάννα του, πού ἄλλαζε μέ τό τσαπί τίς κόφτρες,

κι ὅσω νά φέξει, δασκαλεμένος άπ’ τή μάννα του, ἀναγνώ-ριζε τούς ἀστερισμούς στόν οὐρανό κι ηξερε τίς ιστορίες γιά τήν Πούλια και τά πουλιά της, τήν Πυρωστιά, τ’

· Αλετροπόδια, τήν ίστορία τοῦ "Σταυροῦ"...

Εἶχε πιάσει καβούρια στή μεγάλη λασπόγουρνα, στά Βαρκά τ' "Αι-Κωσταντίν" πάνω ἀπ' τό Κεφαλάρι τοῦ χωριοῦ τους. Εἶχε μαζέψει κάστανα στόν καστανόλογγο, εἶχε ἀνεβεῖ ραχοῦλες καὶ ξεδιψάσει σέ κρυσταλλοπηγές. Εἶχε ψήσει παπαδέλλες, τό Χειμῶνα, στό παραγώνι τοῦ σπιτιοῦ τους...

Τά νέα, πού τούφερναν τά γράμματα, δέν ἔταν εὐχάριστα. Ἀλλιῶς τά θυμόταν κι ἄλλιῶς τοῦ τά περιέγραφαν, κάνα δυό χωριανοί του, πού ἀξιώθηκαν, νά γυρίσουν στήν πατρίδα γιά λίγο καιρό, νά ἀναβαπτιστοῦντε στίς θύμησες καὶ τίς νέες ἐμπειρίες, ἀπ' τή ζωή τοῦ χωριοῦ τους κι ἀνανεωμένοι νά ξαναγυρίσουν στή φιλόξενη τῆς Αὐστραλίας γῇ.

"Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ Σπῦρος, τό μικρότερο παιδί τοῦ Καρπίδα, τοῦ γείτονα, ἀνάρεσα στ' ἄλλα, εἶπε στήν παρέα τῶν χωριανῶν, πού κρέμονταν ἀπ' τά χείλη του, ὅταν τόν καλωσόριζαν στή μακρινή χώρα κι ἀκουγαν τίς ἐμπειρίες του, ἀπ' τό τελευταῖο του ταξίδι στήν πατρίδα καὶ στό χωριό τους:

- "Ολα καλά στό χωριό, παιδιά, ἀλλά μαλώνουν συνέχεια στήν ἀγορά, στόν πλάτανο γιά τό "ω" καὶ γιά τό "ν".

- Τί εἶναι αὐτά, τοῦπαν οἱ ἄλλοι. Τί μᾶς λέες τώρα Σπῦρο;

- Νά! "Άλλοι λένε, πώς τό Ζωριάνο, γράφεται μέ "ω" ὡμέγα καὶ ἔνα "ν" νί κι ἄλλοι, ὅτι πρέπει, νά γράφεται με "ο" ὄμικρον καὶ δύο "ν", νί!

"Καί πάει ὁ καυγάς σύννεφο!...

- Καί πῶς αὐτό; Ρώτησε ὁ Κώστας τς Γιάνναινας, ὅπως ἔξακολουθοῦσαν, νά τόν λένε καὶ στά ξένα οἱ συγχωριανοί του. Δέν εἶχαν ἄλλη δουλειά, νά κάνουν καὶ καυγαδίζουν γιά τό "ω" καὶ γιά τό "ν";

- "Ἐμαθαν, λέει, ὅτι τό χωριό μας πῆρε τ' ὄνομά του, ἀπό κάποιο μεγάλο καὶ σπουδαῖο, πού τόν ἔλεγαν Μιχαήλ Ζωριάνο καὶ τ' ὄνομά του γραφόταν μέ ὡμέγα καὶ ἔνα νί! κι ὅχι μέ ὄμικρον καὶ δύο νί, ὅπως ἥθελαν μερικοί, νά γράφουν τ' ὄνομα τοῦ χωριοῦ μας..."

- Καί πῶς αὐτό; Πού τό "θρῆκαν γραμμένο", πού λέγεται κι ὁ λόγος, νά εἰποῦμε;

- Βρέθηκαν κάτι ἐπιγραφές στή Μόκιστα τοῦ Θέρμου, στήν Αἰτωλία, στίς παλιές ἐκκλησίες τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ "Αγία

‘Ελαιούσα’ Θέρμου, πού λένε, ὅτι χτίστηκαν μέ τίς χορηγίες τοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου, τοῦ Στρατηγοῦ τοῦ Δεσπότου Ἡπείρου Θωμᾶ Κομνηνο-Δούκα, γύρω στά 1300 μ.Χ., τότε, πού ὑπῆρχε τό Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου κι εἶχε πρωτεύουσα τήν Ἀρτα.

”Ο Ζωριάνος ἦταν, λέει, στρατηγός-Ακρίτας τοῦ Δεσποτάτου, εἶχε στρατοκόπι του, κτῆμα του, τήν περιοχή τῆς κοινότητάς μας κι ἔδωσε τ’ ὄνομά του στό χωριό μας, τό χωριό του Ζωριάνο”...

Ἐφυγαν τά γράμματα γιά τήν Πατρίδα, ζητῶντας πολλές πληροφορίες καὶ περισσότερες λεπτομέρειες γιά τόν Ζωριάνο καὶ τό Ζωριάνο.

‘Ο ρέκτης πρόεδρος τοῦ χωριοῦ, ὁ Πολυζώνης Ζωγράφος, τούς ἔστειλε γράμμα μέ λεπτομέρειες κι ἀνάμεσα στ’ ἄλλα, τούς ἔγραφε:

”...Τό χωριό μας ἔχει παλιά κι ἐνδοξη ἱστορία. Οἰκιστής του θεωρεῖται ὁ σπουδαῖος Στρατηγός τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου Μιχαήλ Ζωριάνος, ὃπως ὑποστηρίζουν οἱ εἰδικοί - ‘Αρχαιολόγοι, ‘Ιστορικοί - Βυζαντινολόγοι.

‘Υπάρχουν τρεῖς - τέσσερες ἐπιγραφές τοῦ 13ου - 14ου αἰῶνα, πού ἀναφέρονται σ’ αὐτόν κι ἀκόμα Κώδικες στίς ‘Εθνικές βιβλιοθῆκες Παρισιοῦ, Λειψίας, Βιέννης, Στουτγάρδης... Μιά ἐπιγραφή μάλιστα μιλάει καὶ γιά τόν ‘Ηγούμενο Κοορᾶ ‘Ανδριτσόπουλο, γνωστό καὶ οἰκείο τοῦ Ζωριάνου, προϊστάμενο καλογέρων σ’ ἐκκλησία, πού ἀνήγειρε μέ χορηγίες του ὁ Ζωριάνος... Πολλά μᾶς λέει ἀκόμα καὶ μιά ἐπιγραφή ἀπ’ τόν περίβολο τῶν ναῶν ‘Άγιου Νικολάου καὶ Ταξιαρχῶν Μόκιστας Αίτωλίας, πού φυλάσσεται στό μουσεῖο Θέρμου:

”Ο ταξιάρχης τοῦ Μεγάλου Δεσπότου
καὶ δυσμικῆς φάλαγγας ὁ Πρωτοστράρωρ
ὁ Ζωριανός Μιχαήλ ὥδε, ξένοι,
πολλῶν ἐπιθράβευσε τήν χορηγίαν
πρός ἀνέγερσιν τοῦ σεβασμίου δόμου.
‘Οθεν ποθοῦντες αὐτόν ἀπό καρδίας
ἐκλιπαροῦμεν τόν πανάγαθον Λόγον
τούτῳ παρασχεῖν πᾶν ἀγαθόν...”.

Καί κατέληγε ὁ Ζώης: Τό Καλοκαίρι, στό πανηγύρι, στίς 23

Αύγούστου, σᾶς περιμένουμε, νά γιορτάσουμε μαζί τή θύμηση τοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου, τοῦ Οἰκιστῆ μας, καθιερώνοντας ἐτήσια γιορτή, πρός χάρη του...”.

- “Ωστε, ”Ζωριάνια”, μαθές, πέταξε κάποιος τῆς παρέας. “Αρεσε ή φράση κι ὅλοι γέλασαν καλόκαρδα...

Πέρασαν ἀκόμα καρπόσα χρόνια.

“Η μάννα τοῦ Κώστα εἶχε ἀναπαυτεῖ στήν ”Αλαταρούλα”, ἀπό καιρό.

Οἱ εἰδήσεις ἀπ’ τό Ζωριάνο ἔφταναν τώρα ἀραιά κι ἀπό τρίτους.

Μά φέτος ὁ Κώστας τες Γιάνναινας, ἀσπρομάλλης, μέ καλοχτενισμένο τό στραβοκαρέ, ἀλλά χωρίς μπριγιόλ, εὔτραφής καί καλοντυμένος, μέ ρωλόγια χρυσά καί περιλαίμια ἀστραφτερά καί γυαλιστερές καδένες φορτωμένος καί μέ τόν ἀέρα τοῦ ἐπιτυχημένου μετανάστη, πού ξαναγυρίζει στήν πατρίδα του τήν ίδιαίτερη ὑστερα ἀπό χρόνια καί χρόνια, μέ κάποια ἀλλαγή στήν προφορά, τήν πεποικιλμένη μέ πολλά γιές, γιές καί ώου, ώου!, ἀλλά καί μόνιμο πικροδάκρυσμα στίς βύσες τῶν ματιῶν του,

γύρισε, ἐπιτέλους, στό Ζωριάνο, νοσταλγός, χαρούμενος, εὔτυχιομένος, λυπημένος, φορτωμένος μ’ ἀναμνήσεις, συντετριμμένος συναισθηματικά γιά τίς φοβερές ἀλλαγές καί μεταβολές, πού προκάλεσαν στό πέρασμά τους τά χρόνια, σ’ ἀνθρώπους καί πράγματα... Ἡρθε, σάν οὐρανοκατέβατος!

Παραθέθηκε καί στό πανηγύρι, στίς 22 καί 23 Αύγούστου. Χόρεψε στήν ”Τράπεζα” καί τήν ’Ιτιά, στά χοντρά. Πέταξε καί στά ὄργανα ”πολλά ντόλαρς”, παρά... Στίς ἐκδηλώσεις τῆς Κοινότητας καί τοῦ Συλλόγου Ζωριανιτῶν, πόσο χάρηκε, μά κι ἔκλαψε, βλέποντας τή νεολαία τοῦ χωριοῦ του, νά τρέχει ἀνώμαλο δρόμο τριῶν χιλιομέτρων, πρός τιμήν, λέει, τοῦ Μιχαήλ Ζωριάνου...

”Ζωριάνια”, μαθές, 1998!

Η Παναγιά τῆς Ζηγωτῆς

τοῦ Γιάννη Ν. Μπακούρου

Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στούς ἀρχαίους Δελφούς, λίγο πιό πέρα ἀπό τήν Κασταλία πηγή, καὶ ἐπάνω στό χῶρο τοῦ σημερινοῦ Γυμναστηρίου στή θέση Μαρμαριάς ὑψώνονταν τό μοναστήρι τῆς Παναγίας μέ τό καθολικό καὶ κάμποσα κελιά γιά τούς μοναχούς, πού ἦταν μετόχι τῆς μονῆς Ἱερουσαλήμ πού εἶναι ψηλά στή Δαύλεια καὶ ἀνήκει στή Μητρόπολη Λεβαδείας.

Τό μοναστήρι ἦταν πλούσιο κατά ὅμολογίες περιηγητῶν, εἶχε περί τά 1000 ἑλαιόδεντρα, λιοτρίβι, πρόβατα καὶ περί τούς 10 καλογέρους καὶ πρόσφερε στά δύσκολα χρόνια τῆς σκλαβιᾶς, θοήθεια καὶ ἄσυλο στούς στρατοκόπους καὶ στούς πολλούς προσκυνητάς, γιατί ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας ἦταν θαυματουργή, λέγεται ὅτι ἦταν φτιαγμένη ἀπό κερί καὶ λιθάνι καὶ εἶναι μιά ἀπό τίς εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Πιό πέρα ἦταν τό χωριό Καστρί χτισμένο πάνω στά ἔρείπα τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ τοῦ ἀρχαίου χώρου τῶν Δελφῶν. Εἶχε κατά μαρτυρίες Ἰταλοῦ περιηγητῆ ἀπό τήν Ἀγκώνα ὀνόματι Κυριακοῦ 150 σπίτια, 6 ἑκκλησίες, ἓνα τζαμί μέ 12 Τούρκους ὑπό τίς διαταγές ἐνός Τούρκου Σπαχῆ τοῦ Μουσταφᾶ Μπόφα πού εἶχε στήν κατοχή του τό χωριό μέ τήν ἴδιότητα τοῦ Τιμαριούχου καὶ οἱ Καστρίτες ἐργάζονταν στά κτήματα τοῦ Μοναστηρίου. Τό Μοναστήρι ἦταν χτισμένο μέ τεμάχια ἀρχαίων μαρμάρων μέ ἐπιγραφές καὶ οἱ καλόγεροι μάθαιναν τά παιδιά τοῦ χωριοῦ γράμματα, αὐτά γράφει ὁ Ἰταλός περιηγητής.

Ο φοβερός σεισμός τήν νύχτα τῆς 20 Ιουλίου 1870 ἔφερε καὶ στό μοναστήρι μεγάλες φθορές καὶ δύσκολα μπόρεσαν νά ἐπισκευαστοῦν.

Ο Ιωάννης Δημαρκόγιαννος ἀπό τό Καστρί πού ἐργαζόταν στό μοναστήρι ἀποθηκάριος ἀφησε γραφτές σημειώσεις στόν

άνιψιό τοῦ Δανιήλ, τόν μετέπειτα παπᾶ στό χωριό Εύαγγελίστρια στόν Ἀλίαρτο ὅπου γράφει γιά τά παρακάτω θαύματα τῆς Παναγίας.

Ἐργαζόταν στό μοναστήρι ἔνα κοπέλι ἀπό τή Δαύλεια ὀνόματι Σπῦρος καὶ ὅταν τήν Κυριακή θά ἔφευγε γιά τό χωριό του, ὁ ἡγούμενος εἶπε στόν ἀποθηκάριο νά τοῦ βάνει 2 σομόνια (μικρά καρβέλια) καί μιά τσίτσα κρασί, ὁ ἀποθηκάριος ὅμως τόν λυπήθηκε καί τοῦ ἔθανε 3 σομόνια καί τό κρασί καί ἔδεσε τόν τουρβᾶ, τόν πῆρε ὁ Σπῦρος καί ξεκίνησε γιά τό χωριό. Στό δρόμο ὅμως χυνόταν τό κρασί, σταματάει, ἀνοίγει τόν τουρβᾶ καί βλέπει ἐκπληκτός μόνο 2 σομόνια ἐνώ εἶχε ἰδῆ νά τοῦ βάζουν τρία, γυρίζει πίσω στή Μονή καί τό ἀναφέρει στόν ἀποθηκάριο ὁ ὅποιος βεβαίωσε ὅτι ἔθανε τρία, πᾶνε στόν ἡγούμενο καί τό ἀναφέρουν καί ἐκεῖνος ἐπιτίμησε τόν ἀποθηκάριο γιατί παρέβη τήν ἐντολή του καί ἀφοῦ ὁ ἔνας ἄρτος ἔξηφανίσθη θεία βούληση καί ὁ ἡγούμενος τόν συγχώρεσε.

Μιά μέρα περνοῦσε στό δρόμο πού εἶναι πάνω ἀπό τό μοναστήρι ὁ ἀγάς τῆς περιοχῆς ὀνόματι Μουσταφᾶ καβάλα στό ἄλογό του, ξαφνικά ἀφηνίασε τό ἄλογο καί γκρεμίστηκε ὁ ἀγάς μέ τό ἄλογο ἀπό ἀρκετό ὑψος στήν αὐλή τῆς μονῆς, τρέξαν οἱ καλόγεροι νομίζοντας ὅτι ἔχουν τσακιστεῖ, σάν ἀπό θαῦμα ὅμως δέν ἔπαθε τίποτα ὁ ἀγάς καί τό ἄλογο καί γιά νά εὐχαριστήσει τήν Παναγία πού τόν ἔσωσε, γιατί γιά θαῦμα ἐπρόκειτο, δώρησε μιά καμπάνα πού ὑπάρχει καί σήμερα στή νέα ἐκκλησία τῆς Ζηγωτῆς. Στό μοναστήρι ἀπό μαρτυρίες περιηγητῶν στάς ἀρχάς τοῦ 18ου αἰῶνα ὑπῆρχε βιβλίο ἐπισκεπτῶν πού τό κρατοῦσαν οἱ καλόγεροι μέ ὑπογραφές διασήμων ἐπισκεπτῶν τῆς ἐποχῆς. Τό 1858 μετονομάζεται μέ διάταγμα τό χωριό Καστρί σέ Δελφούς, τό μετόχι τῆς Παναγίας ἀπαλλοτριώθηκε καί κατεδαφίστηκε τό 1890 περίπου ἀφοῦ πρίν τήν κατεδάφιση τῆς ἐκκλησίας οἱ καλόγεροι ἔθγαλαν τήν μεγάλη εἰκόνα τῆς Παναγίας καί τήν φύλαξαν καθώς καί τίς εἰκόνες τοῦ τέμπλου καί κάθε χρήσιμο ὑλικό. Οἱ καλόγεροι τῆς μονῆς ἔφυγαν καί πήγαν στό μοναστήρι τῆς Ἱερουσαλήμ ὅπου ἀνήκαν.

Κατά τό ἡμερολόγιο τοῦ τότε τεχνικοῦ Π. Κουλούδη στό ναό ὑπῆρχαν θαυμάσιες τοιχογραφίες πού προσπάθησε νά

Μετά τήν κατεδάφιση τοῦ Μοναστηρίου ἀπεκαλύφθη τό ἀρχαῖο γυμνάσιο στὴ Μαρμαριά

ἀποτοιχίσει χωρίς ἀποτέλεσμα καὶ κατεστράφησαν καὶ στήν περιοχή τοῦ μοναστηρίου ἔγιναν ἀνασκαφές τό 1891 καὶ ἀπεκαλύφθη τό ἀρχαῖο Γυμνάσιο. Καὶ τό νέο μοναστήρι, μετόχι καὶ αὐτό τῆς μονῆς Ἱερουσαλήμ, χτίστηκε ἀπό τούς Δελφιώτες χαμηλά σέ ἓνα πλάτωμα τοῦ λόγγου, μέσα σέ κτῆμα τῆς μονῆς στή Θέση Ζηγωτή ὅπου ἔβγαινε νερό ἀπό μιά οπηλιά τοῦ θράχου καὶ ἔγινε τό κτίριο δίπατο μέ κελιά γιά τούς καλογέρους καὶ δίπλα ἡ ἐκκλησία ὅμορφη καὶ τή στόλισαν μέ τίς παλιές εἰκόνες καὶ τή μεγάλη εἰκόνα τῆς Παναγίας σέ τιμπτική θέση καὶ τό 1899 ἔγιναν τά ἐγκαίνια μέ πλῆθος κόσμου ἀπό ὅλα τά γειτονικά χωριά καὶ ἡ φήμη τῆς, ἡ Παναγία τῆς Ζηγωτῆς ἡ Δελφιώτισσα, ἀπλώθηκε σέ δῆτη τή Φωκίδα, γιατί ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας ἦταν θαυματουργή καὶ λειτουργίες γινόντουσαν ὅλο τό χρόνο καὶ στή γιορτή τῆς 15 Αύγουστου ἐρχόντουσαν παραμονές κόσμος πολύς ἀπό τά γύρω χωριά καβάλα στά ζῶα στρωμένα μέ πολύχρωμα χράμια καὶ πολλοί ἀπό τό Γαλαξείδι ἀνεβαίνοντας τή χαράδρα ἀπό τήν Ἰτέα στήν Κοιλάδα τοῦ Πλειστοῦ μέ δῶρα ἀσημένια καί

χρυσά καραβάκια προσφορά στήν Παναγία γιά τούς δικούς τους πού ταξίδευαν μέ τά καράβια τους στά πελάγη νά ξαγρυπνήσουν και ψάλλοντας παρακλήσεις στή Δέσποινα τοῦ κόσμου, τήν Πλατυτέρα τῶν ούρανῶν και μετά τήν λειτουργία γινόταν πανηγύρι μέ δργανα και χορούς και ψητά κάτω ἀπό τίς καρυδιές και τά πλατάνια. Περασμένα ἀξέχαστα χρόνια.

Καί ὅταν ἔπεφτε στούς Δελφούς ἀρρώστια ἡ ἀνομβρία πήγαιναν τά παλληκάρια και ἔφερναν τήν εἰκόνα στά χέρια και ἔθγαινε ὁ κόσμος στήν εῖσοδο τοῦ χωριοῦ νά τήν ὑποδεχτεῖ μέ λάθαρα και τόν πάπα-Ἅλια ψάλλοντας τό Κύριε ἐλέησον, τήν πήγαιναν στήν ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Νικολάου και ἡ Παναγία φύλαγε τούς Δελφούς ἀπό κάθε κακό. Τό 1942 μόνασε στό μετόχι γιά ἔνα διάστημα ὁ μοναχός ἀπό τούς Δελφούς Λεόντιος.

Στά χρόνια τῆς Δικτατορίας ἐκλάπησαν εἰκόνες ἀπό τό τέμπλο, τό μοναστήρι τῆς Ἱερουσαλήμι θορυβήθηκε γιά τήν ἀσφάλεια τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας και βρήκαν τήν εὐκαιρία νά πάρουν στήν κατοχή τους τήν ιστορική εἰκόνα τό Διαμάντι τῆς Ζηγωτῆς χωρίς νά είδοποιήσουν τόν Παπᾶ ἡ τό Δήμαρχο. Ξεσηκώθηκε ὁ κόσμος. Ἐπιτροπή μέ τό Δήμαρχο πήγαν στό Δεσπότη τῆς Λειβαδιᾶς Ἱερόθεο και ζήτησαν τήν ἐπιστροφή τῆς εἰκόνος τονίζοντας ὅτι ἀναλαμβάνει στήν ἀσφάλεια τῆς εἰκόνος ἡ Δημαρχία.

Ο Δεσπότης ἀρνήθηκε λέγοντας ὅτι τήν ἔστειλε στό Βυζαντινό Μουσεῖο γιά καθάρισμα και ἐνέργειες ἀπό τόν Δεσπότη τῆς Ἀμφισσας γιά ἐπιστροφή στούς Δελφούς ἔμειναν χωρίς ἀποτέλεσμα. Ή εἰκόνα ἐπέστρεψε μετά ἀπό καιρό στήν Ἱερουσαλήμ και οι μοναχές τήν φέρνουν κάθε χρόνο στή μνήμη τῆς 15 Αύγουστου στή Ζηγωτή και τήν παίρνουν. Κατά γενική δημολογία ἡ εἰκόνα πού φέρνουν είναι πιστό ἀντίγραφο τῆς παλιᾶς και οι μοναχές λένε πώς ἄλλαξε μέ τόν καθαρισμό, ἡ ἀλήθεια είναι πώς τήν πραγματική εἰκόνα τήν κράτησαν στό Βυζαντινό Μουσεῖο Ἀθηνῶν.

Η Παναγία είναι μία και μόνη σέ ὅλο τόν κόσμο ἀλλά κάθε εἰκόνα ἔχει τήν ιστορία της και λατρεύεται ξεχωριστά. Ο πόνος τῶν Δελφιωτῶν γιά τήν ἀρπαγή τῆς Παναγίας είναι ὅτι μᾶς ἀγνόησαν. Τό μετόχι ἐρημώθηκε, ὁ κόσμος δέν πήγαινε,

έγκαταλήφθη χωρίς συντήρηση ή έκκλησία, άπό τήν ύγρασία
ξπαθε ζημιές τό οϊκημα, βούλιαξε ή σκεπή, τά χαγιάτια σάπι-
σαν χωρίς καμμιά φροντίδα άπό τήν Μονή Ιερουσαλήμ őπου
ύπάγεται.

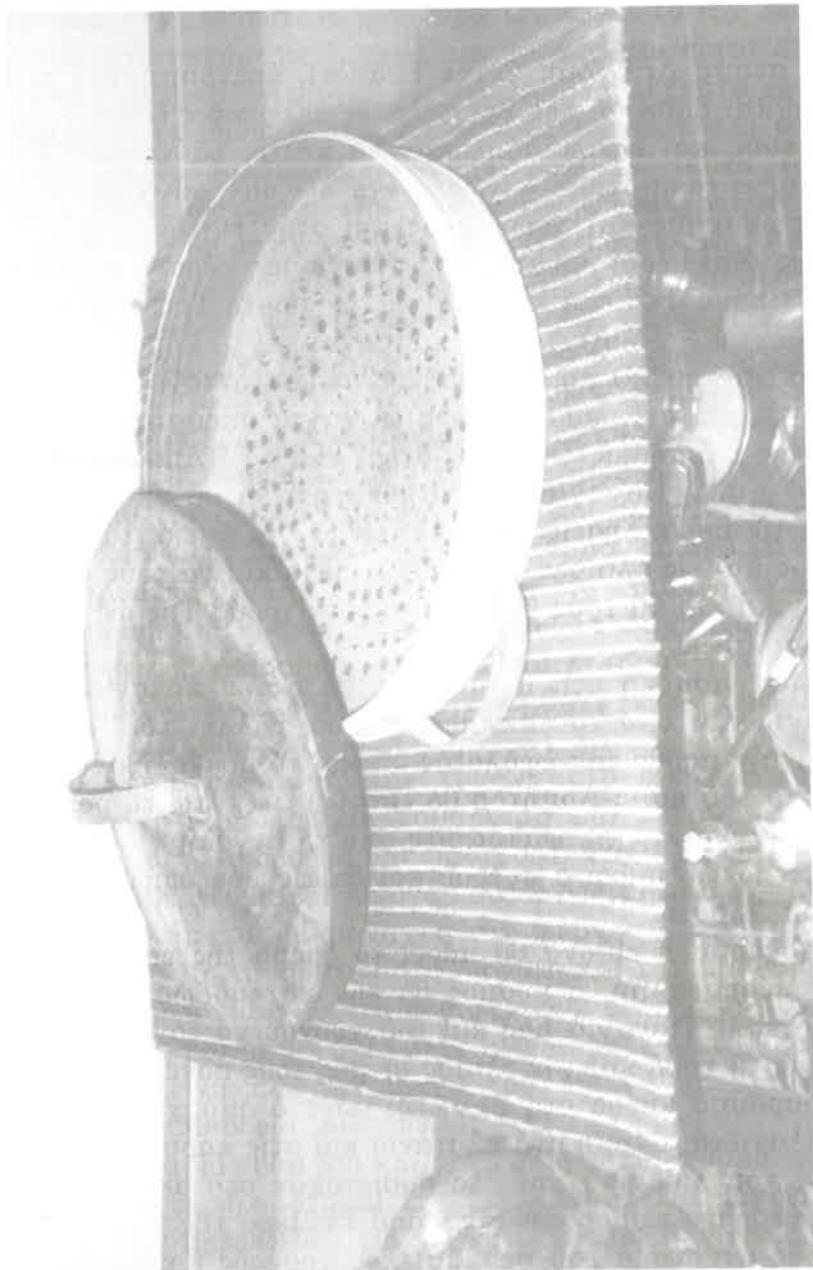
Τότε στούς Δελφούς ẽγινε ἑρανική ἐπιτροπή γιά τήν
ἐπισκευή καί διάσωση τῆς Ζηγωτῆς, οἱ Δελφιῶτες ẽδωσαν τόν
δύολόν τους καί ἐπισκευάστηκαν τά κελιά, τά χαγιάτια, ή
έκκλησία, εὔτρεπιστηκε ὁ χῶρος καί ἀξίζουν συγχαρητήρια
στούς ἐπώνυμους καί ἀνώνυμους καί στήν ἐπιτροπή γιά τό
ἔργο τους. Καί πέρσι παραμονή τῆς Παναγίας φέρανε οἱ μονα-
χές τήν εἰκόνα Τῆς στή Ζηγωτή γιά τή γιορτή Τῆς, ὁ κόσμος
τήν ὑποδέχτηκε χτυπώντας τίς καμπάνες καί τά σήμαντρα καί
τό βράδυ στήν περιφορά ἀκολούθησε μέ ἑκατοντάδες ἀναμμέ-
να κεράκια καί στίς παρακλήσεις τή νύχτα ἀκούστηκε στούς
θόλους τῆς ἔκκλησίας ὡς κάτω στίς ἐλιές τό "Απόστολοι ἐκ
περάτων" καί ή Παναγία ἀπό τό εἰκονοστάσι θά ἀκούσει μέ
προσοχή τίς παρακλήσεις τῶν πονεμένων γιά ύγεια, τά παρά-
πονά τους καί τίς ἐλπίδες τους γιά θοήθεια καί θά τούς ἀκού-
σει στοργικά καί θά τούς θοηθήσει μέ τόν τρόπο Τῆς ὡς φιλέ-
σπλαχνος Μήτηρ.

Καί τήν ἐπομένη στή μνήμη Τῆς θά ψαλεῖ κατανυκτική
Λειτουργία καί ὅλο τό ἔκκλησίασμα θά ψάλλει τό "Ἐν τῇ
γεννήσει τήν παρθενίαν ἐφύλαξας ..." καί τό μοσχολίθανο ἀπό
τό θυμιατό τοῦ παπα-Δημήτρη θά ξεχυθεὶ ὡς κάτω τά ρουμά-
νια τοῦ λόγγου καί τίς ψαλμωδίες ἀπό τή μεγάλη γιορτή τῆς
Παναγίας θά τίς πάρει ὁ ἀγέρας καί θά τίς πάει ψηλά ὡς τό
θρόνο τοῦ Πλάστη.

Τό ἀπόγευμα ή εἰκόνα θά πάρει τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς
γιά τήν Ιερουσαλήμ, ὁ κόσμος θά τήν κατευοδώσει μέ τήν
εὐχή στό καλό Παναγία μας καί τοῦ χρόνου νά ξαναρθεῖς νά
μᾶς φέρεις τή χαρά καί τήν ἐλπίδα σέ μᾶς τούς πονεμένους.

Τό σούρουπο ἔπεσε στή Ζηγωτή, μόνο ὁ ἀπόηχος ἀπό τή
γιορτή πλανιέται ἀκόμη στά πλατάνια καί στίς καρυδιές μέ τή
μυρουδιά τοῦ λιβανιοῦ καί ὅλα θυθίστηκαν στό σκοτάδι καί
μόνο τό θεόρατο κυπαρίσσι πίσω ἀπό τό Ιερό τῆς ἔκκλησίας
ὅρθωνει τό ἀνάστημά του πραγματικός φρουρός καί φύλακας
τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς Ζηγωτῆς.

ΑΠΟ ΤΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΣ

· Απ' τα έκθεματα τοῦ Λ. Μ. Φοκίδης
Ψηστέρα γιά κάστανα
· Αριθ. 1 - Αίθουσα Δ'

Μουσικά εύτραπελα

Εύθυμος Χ. Ταλάντης

Καλοκαίρι στήν δεκαετία του '70, πού ή φτηνή διασκέδαση τῶν ἀνθρώπων δέν ἦταν τό "χαζοκούτι" ὅπως είναι σήμερα. Ή βόλτα τό βράδυ στίς πλατείες καί στούς κεντρικούς δρόμους τῆς πόλης ἀποτελοῦσε ἵσως την καθημερινή χαλάρωση καί ψυχαγωγία. Ιδιαίτερα δέ τά Σαββατοκύριακα οι πλατείες γέμιζαν ἀπό κόσμο πού θά ἔβγαινε γιά λίγη δροσιά καί κουβέντα. Έκει ὅλο καί κάποιο λαϊκό συγκρότημα θά τούς κρατοῦσε συντροφιά μέ έλαφρολαϊκά τραγουδάκια τῆς ἐποχῆς.

Τέτοια συγκροτήματα ὑπήρχαν στήν περιοχή, πού συνήθως μέ διάφορες παραλλαγές στά ἄτομα, δημιουργοῦσαν ὁρισμένες ὁρχήστρες ἀπό νεαρούς τῆς ἐποχῆς, φίλους τῆς μουσικῆς, πού μέ ἀγάπη καί πολύ πᾶθος γιά τήν μουσική ἔδιναν μιά νότα χαρᾶς στούς νέους καί ρομαντικῆς νοσταλγίας στούς μεγαλύτερους τῆς ἐποχῆς ἔκεινης, πού θά βγαίνανε τό βράδυ στήν πλατεία.

Συνήθως δέ στήν πλατεία τῆς Ἀμφισσας τήν ψυχαγωγία αύτή τήν πρόσφερε δωρεάν ὁ Δῆμος Ἀμφισσας μέ τήν φιλαρμονική, ἔτσι τά συγκροτήματα περιορίζονταν στήν γύρω περιοχή.

Ἐνα τέτοιο συγκρότημα πού ἀποτελεῖται ἀπό τούς Θεμιστοκλῆ Μαυραειδῆ ἡ Τοιτσιρίνη στό ἀκορντεόν, Νικόλαο Σεγδίτσα στό σαξόφωνο, Θεόδωρο Παρασκευᾶ ἡ Στροῦζο ἀπ' τό Σερνικάκι κιθάρα, μπουζούκι, τραγούδι, Εύσταθιο Σκουρλέτο ἀπ' τό Σερνικάκι στό μπουζούκι, Ἰωάννη Θεοδώρου ἡ Φραντζόλα στά ντράμς παιζει αύτή τήν περίοδο στήν Ἀράχωβα, ἔξω στήν πλατεία, πρός διασκέδαση τῶν πελατῶν τοῦ καφε-ζαχαροπλαστείου τοῦ Δημητρᾶ. ᘾνα πρόχειρο πάλκο ἔκει κοντά στόν τοῖχο κοντά στήν ἄκρη τῆς πλατείας φιλοξενεῖ τήν ὁρχήστρα τῶν νέων αύτῶν, πού μέ ἐνθουσιασμό καί κέφι παιζουν ἔλληνικά έλαφρολαϊκά τραγούδια τῆς ἐποχῆς.

Τά παιδιά τῆς όρχήστρας πληρώνονται καλά γιά τήν ἑποχή καί είναι αύτό ἔνα κίνητρο γιά τήν ὅσο τό δυνατόν καλύτερη ἀπόδοσή τους, ἡ ὁποία βέβαια, μέ τίς συνεχεῖς πρόθες, ἔχει ἔνα πλούσιο ρεπερτόριο.

Ἐνα μισθωμένο ταξί ἀπ' τὸν Δημήτρα, τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ καφε-ζαχαροπλαστείου, τούς ἀνεβάζει ἀπ' τήν Ἀμφισσα στήν Ἀράχωβα γύρω στίς 9 τὸ βράδυ καί τό πρωΐ γύρω στίς 2 πού τελειώνει τό παιξιμο, τούς ξαναμεταφέρει στήν Ἀμφισσα ἀφοῦ πρώτα ἀφήσει τούς δύο Σερνικακιῶτες στό Σερνικάκι.

Παρά τό νεαρό τῆς ἡλικίας τους ὅμως ἀπ' τήν διαρκῆ δραστηριότητα τῆς ἡμέρας (τήν ἡμέρα ἐργάζονται σέ ἄλλα ἐπαγγέλματα ὁ καθένας) είναι ἐμφανῆ τά σημάδια τῆς κούρασης, ἴδιαίτερα δέ ἀργά τίς πρωϊνές ὕρες.

Ἐνα αὐγουστιάτικο βράδυ πού τό φεγγάρι λούζει τήν ὅμορφη Ἀράχωβα καί τά ρομαντικά ζευγαράκια τῶν Ἀθηναίων πού παραθερίζουν στό χωριό δέν ἔλεγαν νά φύγουν ἀπ' τήν πλατεία, γιά νά μπορέσει καί ἡ όρχήστρα τῶν

Φωτ.: Στήν φωτογραφία μά παρόμοια όρχήστρα τῆς ἑποχῆς σέ ἀποκριάτικο γλέντι σέ μαγαζί τῶν Δελφῶν. Ἀπό ἀριστερά στό βάθος: Ἰωάννης Θεοδώρου ἡ Φραντζόλας, Ἰωάννης Ρόγγος κιθάρα, Θανάστης Ἀρβανίτης σαξόφωνο καί Παπαλέξης Δημήτριος τρουμπέτα

μουσικῶν νά κατέβει ἀπ' τό πάλκο. Ἡταν ὑποχρεωμένοι νά παιζουν ἀκόμα πρός εύχαριστηση τῆς πελατείας τοῦ καφεζαχαροπλαστείου. Ἐκεῖ γύρω στίς 2.30 περίπου πού ἡ κούραση ἦταν στό κατακόρυφο καὶ ἡ ὀρχήστρα ἔπαιζε τήν "Κομπαρσίτα", μέ τόν σαξοφωνίστα ὅρθιο νά προσπαθεῖ νά ἀποδώσει ὅσο καλύτερα μπορεῖ τό κορμάτι, συνέβη τό ἀναπάντεχο. Ἐνῷ τό τραγούδι τελείωσε μέ ἔνα ὑπέροχο ρεφρέν τοῦ σαξοφωνίστα, τό ντράμις συνέχιζε νά παίζει στό ρυθμό τοῦ τραγουδιοῦ.

-Ε! Ρέ Φραντζόλα, τελείωσε τό τραγούδι. Τοῦ λένε μέ κάπως αὐστηρό ὑφος οἱ ἄλλοι συμπαῖχτες του. Καί ταυτόχρονα τόν οκουντᾶνε νά καταλάθει, γιατί εἶχε ἔνα θλέμμα κάπως ἀπλανές.

-Ε! Τί ἔγινε, ρέ παιδιά, πετάγεται ὁ φουκαράς ὁ Γιάννης, πού ἔδειχνε νά τόν εἶχε πάρει ὁ ὑπνος. Δέν μπόρεσε τελικά νά ἀνταπεξέλθει στό ἔξαντλητικό πρόγραμμα τῆς ἡμέρας καὶ τελικά τόν πῆρε ὁ ὑπνος παίζοντας μηχανικά τό ντράμις.

Μερικά "χαχανητά" ἀπ' τήν πλατεία συμπλήρωσαν τό ὅλο οκηνικό πού στεναχώρησε πολύ τούς μουσικούς μας.

Ἡ ὀρχήστραμετά ἀπ' αὐτό ἔφυγε γιά 'κεīνο τό βράδυ, ἀλλά τό "κάζο" εἶχε μείνει καὶ συνόδευε γιά πολύ καιρό τόν ἄτυχο Γιάννη.

Ο Γιάννης Θεοδώρου ἦ Φραντζόλας, πού ὅλοι τόν γνωρίζαμε καὶ μέ τό ὑποκοριστικό "ὁ ἴδιος", ἀπ' τήν συνήθειά του νά λέει αὐτή τήν φράση ὅταν σήκωνε τό ἀκουστικό τοῦ τηλεφώνου του, πρίν κάν ἀκούσει τήν φωνή ἀπ' τήν ἄλλη ἄκρη τοῦ ἀκουστικοῦ, αὐτόν πού τόν καλοῦσε στό μικρό καφενεδάκι πού διατηροῦσε στήν πάνω πλατεία τῆς "Αμφισσας. Τό καφενεῖο "τῶν νέων" ὅπως ἦταν ἡ ταμπέλα τοῦ μαγαζιοῦ. Ο Γιάννης ἦταν μιά γραφική μορφή τῆς "Αμφισσας, τόν θυμᾶμα σάν ἔνα καλό καὶ εὐχάριστο ἄνθρωπο, πού εἶχε μόνο φίλους. Δυστυχῶς ὅμως ἔφυγε νέος, ἀφήνοντας σέ μᾶς τούς νεότερους, πού τόν γνωρίσαμε ἀρκετές εῦθυμμες ιστορίες σάν κι αὐτή πού σᾶς ἀνέφερα καὶ τήν ὅποια μοῦ τήν διηγήθηκε, ὁ ἐπίσης ἱκανός μουσικός ἐκείνης τῆς ἐποχῆς Θεμιστοκλῆς Μαυραειδῆς ἥ Τσιτσιρίνης.

ΑΠΟ ΤΑ ΕΚΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΣ

· Απ' τά έκθέματα τοῦ Α. Μ. Φωκίδας
Ποντικοπαγίδα - Φάρκα
· Άριθ. 1 - Αἴθουσα Δ'

ΙΣΤΟΡΙΟΥ ΛΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Σεγδίτσα (Προσήλιον)

τοῦ ΓΕΝΙΚΟΣ

Σέ ύψομετρο 900 μ., βόρεια τῆς Ἀμφίσσης καὶ σέ ἀπόσταση 17 περίπου χιλιομέτρων, βρίσκεται τό χωριό πού παληά τό λέγανε Σεγδίτσα καὶ σήμερα τό λένε Προσήλιον, γιατί πραγματικά τέτοιο είναι. Πρίν ἀπ' τὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (1940) εἶχε φθάσει τούς 1138 κατοίκους, ἐνῶ σήμερα μαζί μὲ τὴν Βίνιανη, στήν ὅποια ὑπάγεται μετά τό κάψιμό του, ἔχει μόνο 268 (*Ἀπογ.* 1991).

Γιά νά φθάσει κανείς ἐδῶ ἀπ' τήν Ἀμφισσα παληά περνοῦσε ἀπ' τήν "Κακιά Σκάλα", τοποθεσία ἄγρια, δύσκολη ὅπως φαίνεται κι ἀπ' τό ὄνομά της. Σήμερα ὑπάρχει κι ἄλλος δρόμος ἀπ' τά παληά σφαγεῖα τῆς Ἀμφίσσης κι ἄλλος ἔνας πού περνᾶ ἀπ' τήν Τοπόλια. Ἀπ' τό 51 χλμ. κατεβαίνει ἄλλος δρόμος πρός τή Βίνιανη. Ἀπ' τή Βίνιανη μέχρι τό Προσήλιο εἶναι 5 χιλ. δρόμος.

Ἡ ιστορία τοῦ χωριοῦ τούτου εἶναι πανάρχαια. Κάτω στή Βίνιανη καὶ ἀνατολικά τοῦ σημερινοῦ οἰκισμοῦ ὁρθώνεται ἀρχαῖο κτίσμα μέ πελασγικές πέτρες 2Χ1 μ., ἡ ἀρχιτεκτονική τοῦ ὅποιου θυμίζει τά Κυκλώπεια τείχη τῶν Μυκηνῶν. Ἄλλα δύο ἐρείπια κάστρων, σέ δεσπόζουσες θέσεις, δημιουργοῦν σύμπλεγμα πού μαρτυρᾶ ὅτι ἐδῶ ὑπῆρξε ἀξιόλογη ἀρχαία πολιτεία.

Τήν ἀποφη αὐτή ἐνισχύει ἡ ἀνεύρεσις διαφόρων στοιχείων μέ μεγάλη ἀρχαιολογική ἀξία, ὅπως τάφοι, ἀμφορεῖς, ἔνας χάλκινος Σάτυρος καὶ τόσα ἄλλα.

Στήν Τουρκοκρατία εἶχε σάν καταφύγιο τήν ἄγρια ρεματιά τῆς Ρεκκᾶς. Τό θαυμάσιο φαράγγι πού ξεκινᾶ ἀπ' τίς Νεράϊδες τῆς Γκιώνας καὶ καταλήγει στή Βίνιανη. Τό πέρασμα μέσα ἀπ' τίς ἀπόκρημνες καὶ ψηλές πλευρές, μέ σημειώσεις πλούσιες σέ σταλαγμίτες καὶ σταλακτίτες καὶ γενικά μιά ἄγρια, ἀλλά πανέμορφη φύση καὶ δύσκολο εἶναι καὶ ἀξέχαστο θά μείνει. Σέ κάποιο σημείο ὑπάρχουν καὶ σήμερα ἀκόμα τά

σημάδια τοῦ οἰκισμοῦ πού εἶχαν δημιουργήσει οἱ Σεγδίτσιωτες γιά νά ἀποφεύγουν τοὺς Τούρκους, κάθε φορά πού ἐπιχειροῦσαν αὐτοί κάποια ἀνοδό τους στό χωριό. Στόν μεγάλο ξεσηκωμό τοῦ '21 ἡ Σεγδίτσα ἔλαβε μέρος μέ 5 ἀγωνιστάς.

Στήν κατοχή ἔνας οὐλαμός Ἰταλῶν ἔκανε τήν κουταμάρα νά μπει στή Ρεκά καί κεῖ νά κτυπηθεῖ, νά ἀφανισθεῖ ἀπ' τούς ἀντάρτες, γεγονός πού ὑπῆρξε ἡ αἰτία γιά νά κάψουν ὄλοσχερῶς τό χωριό, ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ 1942. Εἶναι τό πρῶτο χωριό πού κάηκε ἀπ' τίς δυνάμεις κατοχῆς (Ἰταλούς) στήν Ἐλλάδα. Ἀπ' τά 260 σπίτια πού εἶχε τό χωριό κάηκαν ὄλοσχερῶς τά 258 καί μερικῶς τά 2. Οἱ χωριανοί φιλοξενήθηκαν κυρίως στήν Ἀμφισσα μέχρι τό 1950, ὅπου ἐπέστρεψαν, δοοι ὅμως ἐπέστρεψαν, καί ἐγκατεστάθηκαν στόν καινούργιο οἰκισμό πού ἔγινε κάτω στή Βίνιανη, (ὑψόμ. 520 μ.).

Πάνω ἀπ' τή Σεγδίτσα εἶναι τό Μοναστήρι τῆς Παναγίας (Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου), στό δόποιο ὑπῆρχε κρυφό σχολειό. Ἐδῶ μαθήτευσε καί ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός (1714-1779), μέ δάσκαλο τόν Γεράσιμο Λύτσικα.

Κοντά στό Μοναστήρι αὐτό εἶχε βρεθεῖ ἡ τοποθεσία στήν ὅποια οἱ ἀντάρτες τοῦ Ψαρροῦ δεχόντουσαν τίς ρίψεις τῶν Ἐγγλέζων στήν κατοχή.

Τό χωριό τοῦτο ἦταν ἡ γενέτειρα τοῦ θουλευτῆ πληρεξούσου στήν ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1863, τοῦ δύο φορές Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν καί Προέδρου τῆς Βουλῆς κι ἀκόμα Ὑποδιοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τό 1847-1885, ἀείμνηστου Εὐθυμίου Ἰ. Κεχαγιᾶ (1821-1885), ἀλλά καί τοῦ ἄλλου διακεκριμένου πατριώτη καί εὐεργέτη, τοῦ Ἀνάργ. Σιμοπούλου, ὁ δόποιος καί αὐτός διετέλεσε Διοικητής τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, Ὑπουργός Δικαιοσύνης καί Ὑπουργός Οἰκονομικῶν. Καί μέ τήν ἰδιότητα αὐτή ἐκτελεστής τῆς διαθήκης τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Ἀνδρέα Συγγροῦ, μέ τήν περιουσία τοῦ δόποιου γέμισε τήν περιφέρεια μέ Δημοτικά Σχολεῖα καί τήν Ἀμφισσα μέ τίς φυλακές, τό Παρθεναγωγεῖο καί τό συγκρότημα τῶν Δικαστηρίων.

Τό κλίμα τοῦ χωριοῦ τούτου εἶναι ἀπ' τά καλύτερα καί γι'

αύτό ήταν και είναι μεγάλο παραθεριστικό κέντρο.

Οι κάτοικοι του κατά κανόνα τσοπάνηδες και λίγο άγροτες ήταν περήφανοι και φιλελεύθεροι. Τό περιθάλλον άγριο όπως είναι, δημιουργεί κατάλληλες προϋποθέσεις για τήν συντήρηση ληστοφυγόδικων, οι οποίοι δέν έλειψαν ποτέ πρίν τό 1940.

‘Η Σεγδίτσα ήταν ένα άπ’ τά χωριά που συγκροτούσαν τό Δήμο Αμφισσέων.

Μέ τό Β.Δ. τῆς 29-8-1912 ΦΕΚ Α' 261/1912, ἔφυγε άπ' τήν Αμφισσα και ἔγινε Κοινότης.

Μέ τό Δ. τῆς 9-9-1927 ΦΕΚ 206 Α' τοῦ 1927 ἀπό Σεγδίτσα ἔγινε Προσήλιον. Τό 1950 ως ἐδρα τῆς Κοινότητος ἔχουμε τή Βίνιανη.

Αύτοῦ τοῦ χωριοῦ τίς, κατά τή γνώμη μας, ὅμορφες ιστοριούλες καταγράφουμε.

6. Στόν Λάϊο Κάρκαρο

Τό πιό γνωστό και τό πιό συνηθισμένο χαμοδράκι στήν περιοχή μας, ἐκτός άπ' τίς νεράϊδες, είναι ὁ Ντεβέτσικας.

‘Ο Ντεβέτσικας παρουσιάζεται σχεδόν πάντα σάν κριάρι και μάλιστα μαῦρο και ἀρκετές φορές σάν τραγί, γιά νά βατέψει τά γιδοπρόβατα.

Σέ τούτη τήν ιστοριούλα θά ἀναφερθοῦμε στόν Ντεβέτσικα πού ἔθγαινε στήν Γκιώνα και συγκεκριμένα στή θέση “Λάϊο Κάρκαρο”, μέ μορφή Λάϊου Κριαριοῦ, ίδιαίτερα τή νύχτα. Καί ὅταν είχε φεγγάρι οι τσοπάνηδες τόν βλέπανε καθαρά.

‘Εκεῖ στόν Λάϊο Κάρκαρο ἔφτιαχνε τή στρούγκα του ὁ Θύμιος Κατσίμπρας, ὁ γυιός τοῦ Θανάση άπ' τή Σεγδίτσα.

Αύτός ὁ Ντεβέτσικας ἐμφανιζόταν τακτικά. Ἐθγαινε άπ' τόν Λάϊο Κάρκαρο, βάτευε μερικά πρόβατα και στή συνέχεια ξανακατέβαινε στόν Κάρκαρο. “Οσα άπ' τά γιδοπρόβατα είχαν βατευθεῖ θά ψοφούσαν τήν ἄλλη ἡ τό πολύ τήν παράλλη μέρα. Σάν σημάδι ὅτι είχαν βατευθεῖ και ἄρα θά ψοφούσαν, ήταν τό μελάνιασμα τῆς γέννας τους.

Οι τσοπάνηδες, αύτοί πού δέν φοβόντουσαν οὔτε τά ἄγρια στοιχειά τῆς φύσεως, γιατί ἀντάμα μ' αὐτά είχαν μεγαλώσει, είχαν ἀρχίσει νά ἀνησυχοῦν. ‘Αποφάσισαν λοιπόν νά παραφ-

λάξουν, νά κοντράρουν καί τόν διάολο ἀκόμα, κι ἔνα βράδυ πού τό φεγγάρι λαμπερό καί γαλήνιο ξεκίνησε ἀπ' τή Λιάκουρα τοῦ Παρνασσοῦ μέ προορισμό τά Βαρδούσια καί τίς Καταβόθρες καί ὅταν εἶχε φθάσει πάνω ἀπ' τήν Γκιώνα, βλέπουν τό κριάρι νά θγαίνει ἀπ' τόν Λάϊο Κάρκαρο, νά βατεύει 5-6 προβατίνες καί ἥσυχο, ἀτάραχο, σοφαρό, γεμάτο σιγουριά καί εὐχαρίστηση νά κατεβαίνει πάλι κάτω βαθειά στά δικά του διαμερίσματα, στά παλάτια του.

Οἱ φίλοι μας τσοπάνηδες, μόλις συνῆλθαν ἀπ' αὐτό πού τούς συνετάραξε, κουθέντιασαν καί ἐπειτα ἀπό ἀνταλλαγή πολλῶν καί διάφορων ἀπόψεων, ἀποφάσισαν νά πᾶνε καί νά πάσουν αὐτό τό Λάϊο Κριάρι, πού τόση ζημιά ἔκανε στό κοπάδι τους, αὐτό πού τούς μαγάριζε τό τσελιγάτο τους.

Πρώτη τους δουλειά ἦταν νά βάλουν φρουρό γιά νά ἐπιβλέπει τήν ἔξοδο τοῦ κριαριοῦ καί ὅταν ξημέρωσε, μέ πολύ κουράγιο, κατέβηκαν στόν κάρκαρο μέ τήν ἀπόφαση νά πιάσουν, ἐπί τέλους, αὐτό τό παληοκρίαρο.

Δυνατοί ὅπως ἦταν ἔφθασαν μέχρι τό τελευταῖο σημεῖο πού μποροῦσε νά φθάσει καί ὁ καλύτερος οπηλαιολόγος, σέ ἔνα τέτοιο χάσμα τῆς γῆς πού ὁδηγεὶ στά ἔγκατά της. Ὁμως, ὅσο κι ἄν ἔψαξαν - καίτοι ἦταν δυνατοί ίχνηλάτες - δέν μπόρεσαν νά βροῦν οὔτε ἔνα ἵχνος πού νά μαρτυρᾶ τήν παρουσία κάποιου κριαριοῦ ἡ κάποιας ζωῆς, μέσα ἐκεī στά σκοτάδια καί τό δυνατό κρύο πού εἶχε ἐκεῖνο τό περιβάλλον τοῦ κάρκαρου.

Τότε ἀναγκάστηκαν νά κάνουν τόν σταυρό τους, νά ποῦν τό "Πάτερ ἡμῶν" καί νά ξαναθγοῦν στόν ἐπάνω κόσμο, σίγουροι ὅτι πρόκειται γιά "ἀερικό", γιά ντεβέτοικα καί ὅχι γιά κάποιο ζωντανό κριάρι.

"Οταν μαθεύτηκε ὅλη αὐτή ἡ ἱστορία, ὁ γερο-Ἀργύρης Λαγγούρανης, γόνος πολύ παληᾶς κτηνοτροφικῆς οἰκογένειας, ἀπ' τά Σάλωνα ὑπέδειξε στούς Σεγδιτσιῶτες ὅτι γιά νά σταματήσει αὐτό τό κακό ἐπρεπε νά ρίξουν μέσα στόν Κάρκαρο αὐτό, ἐκτός ἀπ' τά ψόφια πρόβατα, τά βατεμένα ἀπ' τόν Ντεβέτοικα καί ἔνα ζωντανό.

Οἱ τσοπάνηδες, ἀφοῦ δέν εἶχαν καί ἄλλη λύση, ἔρριξαν στόν κάρκαρο καί ἔνα ζωντανό πρόβατο. Πράγματι τό κακό σταμάτησε καί χάρισε χαρά καί ίκανοποίηση στούς τσοπάνηδες

τοῦ Λαϊού Κάρκαρου.

Το παραπάνω περιστατικό ἔγινε, κατά τή δεκαετία τοῦ '40, ἀλλά ἦταν γνωστό ἀπό παλιότερα.

Ο ίδιος ὁ Κατοίμπρας, αὐτός πού εἶχε τή στρούγκα του στόν Λαϊο Κάρκαρο, διηγεῖται καὶ ἔνα ἄλλο περιστατικό.

Κάποτε ὅταν μετέφερε τό κοπάδι του ἀπ' τή θέση Καρβούνη πρός τή Βίνιανη καὶ μέσα ἀπ' τό πανέμορφο καὶ ἐπιβλητικό φαράγγι τῆς Ρεκκᾶς μέ τήν τόσο μεγάλη ιστορία ἀπ' τήν ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας, ἀλλά καὶ τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς (1942), εἰδε καταμεσήμερο ἔνα κριάρι πού κυνηγοῦσε τό κοπάδι του μέ σκοπό τό βάτερα, μέ ἀποτέλεσμα νά ψοφίσουν πέντε πρόβατά του.

γ. Μέ τίς νεράϊδες

Ἐκεὶ στή ρίζα πανύψηλων θράχων, οἱ ὄποιοι, ἐπιβλητικοί ὅπως εἶναι, μοιάζουν μέ φρουρούς ἀκοίμητους, ύπάρχει πηγή μέ γάργαρο, κρύο κι ἐλαφρύ νερό, σωστό νάμα.

Στή μέση τοῦ θράχου μιά τρύπα ὀδηγεῖ σέ κάποια σπηλιά, τήν ὄποια ὅμως κανείς θνητός δέν μπόρεσε νά ἐπισκεφθεῖ. Πρόκειται γιά μιά νεραϊδοσπηλιά.

Απ' τήν τοποθεσία αὐτή πού τή λένε ΝΕΡΑΪΔΕΣ, ξεκινᾶ τό μεγάλο, ἐπιβλητικό, πανέμορφο, ιστορικό, ἀλλά ὅχι διαφημισμένο φαράγγι τῆς Ρεκκᾶς, τό ὄποιο καταλήγει στή Βίνιανη τῆς Σεγδίτσας.

Σ' αὐτή τήν τοποθεσία οἱ νεράϊδες, Κρηνῆδες θά τίς λέγανε οἱ Ἀρχαῖοι Ἐλληνες στήν προκειμένη περίπτωση, πού σάν κατοικία τους ἔχουν τήν ἀπόρθητη σπηλιά τοῦ θράχου, φανερώνονται τακτικά γιά νά λουσθοῦν, γιά νά χορέψουν, νά παίξουν καὶ νά τραγουδήσουν. Τοῦτο τό βεβαιώνουν, μέ ὅρκο, ὅλοι σχεδόν οἱ τσοπάνηδες τῆς περιοχῆς. Τό μαρτυρᾶ καὶ ἡ συκιά πού εἶναι φυτρωμένη ἐδῶ ψηλά καὶ εἶναι τό ἀγαπημένο δένδρο τῶν νεράϊδων.

Ἐνας ὅμως τσοπάνης, ὅταν ἦταν 18-20 χρόνων, λεβεντόπαιδο, πέρασε ἀπ' ἐκεῖ. Ἁταν καταμεσήμερο καὶ κατακαλόκαιρο. Κάθησε νά ξεκουρασθεῖ, νά πιεῖ λίγο δροσερό νερό καὶ νά συνεχίσει τόν δρόμο του, χωρίς νά ὑπολογίσει, ὁ ἄτυχος,

ὅτι ἦταν Σαββατογεννημένος καί ἀλλαφροῖσκιωτος. "Ομως τό λάθος του νά μή λάβει ὑπόψη του δσα εἶχε ἀκούσει γιά τό μέρος αὐτό τοῦ στοίχισε πολλά. Σέ λίγο ἔνα ἐλαφρύ θρόϊσμα ἔφτασε στ' αὐτιά του, ἀλλά δέν ἔδωσε σημασία. Γυναικείες φωνές, γέλια καί τραγούδια ἥλθαν ἀργότερα καί τότε μιά μεγάλη ὁμάδα ἀπό πανέμορφα κορίτσια, ντυμένα μέ ἀερίνα πέπλα, μέ μακρυά χρυσαφένια μαλλιά, μέ μεγάλα ἀμυγδαλωτά, φωτεινά μάτια καί ριγμένα στό κεφάλι τό ὄλόλευκο μεταξώτο μανδύλι, ἅρχισε τό χορό. Δέν πρόλαβε νά συνέλθει ἀπ' τό δράμα αὐτό καί αὐτές ἅρχισαν νά τόν ταλαιπωροῦν μέ τήν ἀπαίτηση νά διαλέξει αὐτός ποιά ἀπ' δλες εἶναι ὁμορφότερη. Πῶς ὅμως νά ἔχει, ὁ ταλαιπωρος, γνώμη, ἀφοῦ δλες τους ἦταν πανέμορφες; Καί ἡ ταλαιπωρία τοῦ ἀτυχού αὐτοῦ τσοπάνη κράτησε τόσο πού τοῦ δημιούργησε φοβερό κλονισμό. Γιά νά συνέλθει ἀπ' τόν κλονισμό αὐτό χρειάστηκε πολύς χρόνος κι ἀκόμα χρειάστηκε νά ἐγκαταλείψει τό τσοπαναλίκι καί νά γίνει κοπέλι στό Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Σεγδίτσας γιά ἀρκετά χρόνια, μέχρις ὅτου πάψει νά εἶναι νεραϊδοβαρεμένος.

Οι χωρικοί, κάτοικοι τῆς λεθεντογέννας Σεγδίτσας, δέν φοβοῦνται τό μέρος αὐτό, τίς ΝΕΡΑΪΔΕΣ δηλαδή καί τήν παρουσία νυμφῶν τῆς πηγῆς, τῶν Κρηνηδῶν, δηλαδή τῶν νεραϊδῶν, ὅπως τίς λέμε σήμερα. 'Απεναντίας εὔχονται νά βρεθοῦν κάποτε ἐκεῖ, ἀνάμεσα στίς πανέμορφες αὐτές κόρες, νά χαροῦν τή δροσιά τους καί τήν ὁμορφιά τους, νά ἀκούσουν τό γλυκοκέλαδο τραγούδι τους ... κι ἂν καταφέρουν νά ἀρπάξουν ἀπό κάποια τό δλομέταξο μανδύλι της καί νά τήν κάνουν ἔτσι παντοτινή σκλάβα τους, ὅπως τό κατάφερε ὁ 'Οδυσσέας 'Αποστολόπουλος ἀπ' τήν Καστριώτισσα Παρνασσίδος καί ἀπ' αὐτή ἀπέκτησε μιά θυγατέρα, πραγματικά νεραϊδοπαρμένη, ὅπως πίστευαν καί μολογοῦν δλοι στό χωριό.

δ. Τά χαλασμένα πορτοκάλια

Εἴπανε κάποτε ὅτι τοῦτο τό χωριό ὑπῆρξε Πανεπιστήμιο τῆς κλεψιᾶς. Μερικοί ὅμως γραμματιζούμενοι χωριανοί - καί εἶναι ἀρκετοί - στήν ἀρχή παραξηγήθηκαν γιά τόν χαρακτηρισμό αὐτό τοῦ χωριοῦ τους, ἀλλά κατόπιν ὁμολόγησαν ὅτι τό

συμπέρασμα πού είχε βγάλει ό λαός ήταν δίκαιο.

Έδω θά άναφερθοῦμε σέ μιά περίπτωση κλεψιᾶς πού δέν είχε σχέση μέ ... κατσίκια και τραγιά, πράγμα παράδοξο, άφοῦ οι Σεγδιτσιώτες κλέβανε κατά κανόνα γιά νά γίνουν ... ἄνδρες. Πώς νά θρει γυναίκα γιά νά παντρευτεῖ ό νέος, όταν δέν ήταν φοβερός ή έστω καλός ζωοκλέφτης;

Ανεβοκατέβαινε στά Σάλωνα ό Ζ.Κ. και πάνω στό δρόμο του ύπηρχε μιά πορτοκαλιά φορτωμένη μέ δύμορφα πορτοκάλια. Μιά-δυσ φορές τά είδε και πίστεψε πώς τόν καλούσαν νά πάει κοντά τους, τόν τραβούσαν οά μαγνήτης. Τά λιμπίστηκε! Ήδη είχε μπει ό διάβολος μέσα του. Έτσι άποφάσισε νά τήν ξεφορτώσει λίγο τήν κακομοίρα τήν πορτοκαλιά και μιά μέρα πού είχε προγραμματίσει και είχε διαλέξει τό μεγαλύτερο τράστο άπ' τό σπίτι του πήδηξε τή μάντρα και κατ' εύθειαν στήν πορτοκαλιά ἔφθασε και τήν ... ξεφόρτωσε. Γέμισε τό τράστο του μέχρις άπάνω και πήρε τό δρόμο γρήγορα-γρήγορα γιά τό χωριό του.

Σάν ἔφθασε στόν 'Αιθορίστη σταμάτησε νά πει λίγο νερό, νά πάρει μιά άνάσα άπ' τήν σύντομη πορεία πού είχε κάνει και νά ξαναξεκινήσει. Είχε άλλο τόσο δρόμο άκόμα νά κάνει ό ... ταλαιπώρος.

Όταν πήρε τήν άνάσα του, είδε δίπλα του τό γεράτο τράστο του και σκέφθηκε: "Ρέ δέν τρώω ἔνα πορτοκάλι; και τότε πήρε ἔνα, ἔβγαλε τό σουγιά του και τό ἔκωψε. Και τότε τί νά δει! Τό πορτοκάλι ήταν κατακόκκινο μέσα! Τό πέταξε και πήρε ἔνα δεύτερο, άλλά κι αύτό τό ἄτιμο και τό τρίτο ήταν ... χαλασμένο! Νευρίσει γιά τό πάθημά του, δίνει μιά στό τράστο και τό πέταξε λέγοντας:

-Βρέ τόν κιαρατᾶ! Χαλασμένα ήταν και γι' αύτό τ' ἄφηνε!!

Φαντάζεσθε τί μοῦτρα θά ἔκανε ό φίλος μας, όταν διηγώντας τό πάθημά του σέ άλλους ἔμαθε ότι τά πορτοκάλια ήταν ... σαγκουΐνια;

Τί νά πρωτοκλάψει; Τά πορτοκάλια πού ἔχασε; Τήν κούραση πού πήγε χαμένη ή τήν κοροϊδία τῶν άλλων;

Είχε κερδίσει τήν ἐμπειρία ὅμως και τήν άλλη φορά θά ἔθγαζε τό ... ἄχτι του.

ε. Ποιός ἔκανε τό λάθος

Γιώργος Φ. τό δονομά του. Γέννημα θρέμμα τῆς Σεγδίτσας.
· Η φιλοδοξία του ἤταν νά γίνει ό πρωτος ζωοκλέφτης και γι' αύτό ἔβαλε όλα τά δυνατά του.

Στήν ἀρχή τῆς κατοχῆς εἶχε κατεβεῖ στόν νουνό του, στόν 'Αγιώργη, ό όποιος τότε ἔκρυψε και ἔναν 'Εγγλέζο στό σπίτι του. · Ετοι ό Γιώργος και ό Τζώρτζ ό 'Εγγλέζος, γίνανε φίλοι και ὅταν ό Τζώρτζ ἥθελε κάτι νά πει γιά τόν Γιώργο, μέ τά σπασμένα ἐλληνικά του, πού εἶχε μάθει κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ στό σπίτι τοῦ μπαρμπα-Νικολῆ κλεισμένος ἔλεγε: "Εκεῖνο πού θλέπει τή νύχτα και ὅχι τή μέρα".

Πραγματικά τά μάτια τοῦ Γιώργη ἤταν μικρούτοικα, ἀλλά βλέπανε τή νύχτα περισσότερο ἀπό τή μέρα.

Αύτός λοιπόν ό φίλος μας, ὅταν ἔμενε στήν 'Αμφισσα, γιατί οι 'Ιταλοί κάψανε τό χωριό του, στίς 26-8-1942 - ἤταν τό πρώτο χωριό πού ἔκαψαν οἱ κατακτηταί στήν 'Ελλάδα - φρόντισε νά ἔχει σχέσεις μέ δλους και γι' αύτό δημιούργησε και ίδιαίτερες σχέσεις και φιλίες μέ τούς χωροφύλακες. Ποῦ ξέρεις; 'Αχρείαστοι νάναι!

Μιά μέρα βρήκε τόν φίλο του τόν χωροφύλακα κι ἀρχίσανε τά ... καραφάκια τους. · Οπως εἶναι γνωστό ὅταν κανείς πίνει οὕζο τό πρώτο τό πίνει κανείς ἀνύποπτος μέ εὐχαρίστηση. Τό δεύτερο μέ ἀνεκτικότητα, ἀλλά ἀπ' τό τρίτο και μετά αύτό εἶναι πού διατάζει. Πιές το θές δέ θές ἐντέλλεται και σύ τό πίνεις ὑπακούοντας. · Ετοι ἔφθασε ἡ ὥρα 5 τό ἀπόγευμα.

-Ωρα νά τελειώνουμε. Λέει ό χωροφύλακας.

-Ναι! Πέρασε ἡ ὥρα. · Εφθασαν οἱ 5. Πάμε νά ξενερώσουμε λίγο.

-Βρέ Γιώργη, ἔχει ἀπόψε στό σινεμά ἔνα καλό ἔργο.
· Ερχεσαι νά πάμε;

-Τί ὥρα ἀρχίζει ό σινεμάς;

-Στίς 7, ἔάν πάμε νά τό δοῦμε ἀπ' τήν ἀρχή.

-· Εντάξει! Στίς 7 λοιπόν ραντεβοῦ ἔξω ἀπ' τόν κινηματογράφο.

Συμφωνήσανε, χωρίσανε και στίς 7 ξανανταμώσανε, φρέσκοι φρέσκοι και πήγανε νά δοῦνε τό καλό ἔργο.

Αύτό τό δίωρο, ὅμως γιά τό φίλο μας τόν Γιώργη, 5-7 δηλα-

δή, δέν ἔπρεπε νά πάει χαμένο, ἀνεκμετάλλευτο. Ἐτοι λοιπόν πάει στό σπίτι του, ἀλλάζει ροῦχα και παπούτσια και κατ' εὐθείαν γιά τή στάνη ἐνός πού δέν τοῦ γέριζε τό μάτι, ἡ ὅποια βρισκόταν λίγο ἔξω ἀπ' τό χωριό του, τή Σεγδίτσα. Σάν ἔφτασε ἀρπάζει ἔνα καλό κατοίκι, ἀλλά τά σκυλιά τοῦ τσοπάνη ἔδωσαν χαμπέρι και θυῆκε τό τσοπανόπαιδο ἔξω νά δεῖ τί συμβαίνει. Βλέπει τόν Γιῶργο νά κλέθει τό κατοίκι και φωνάζει:

-Πατέρα! Πατέρα! Ό Γιῶργος μᾶς παίρνει τό κατοίκι...

Βγαίνει ἔξω ἀπ' τό κονάκι ὁ τσοπάνης, βλέπει τόν Γιῶργο και τοῦ φωνάζει και ἐπειδή ἐκεῖνος δέν ἔπαιρνε ἀπό τέτοια τόν τουφέκισε μερικές φορές, ἀλλά ὁ Γιώργης ... πάει καλιά του.

Δέν ἔμεινε ἄλλος δρόμος στόν παθόντα ἀπ' τό νά κάνει μήνυση γιά ζωοκλοπή στόν Γιῶργο μᾶς, βάζοντας μάρτυρες ὅλους ὅσους ἐκείνη τήν ὥρα βρισκόντουσαν στό κονάκι του.

Ή δίκη προσδιορίστηκε, ἔφθασε ἡ μέρα και ὁ Γιῶργος μᾶς θρέθηκε καθισμένος στό ... σκαμνί γιά ζωοκλοπή.

Εἶχε ὅμως ἔνα και μόνο μάρτυρα γιά νά ἀποδείξει τήν ... ἀθωότητά του. Εἶχε ἔνα χωροφύλακα, ἔνα ὄργανο τῆς τάξης μέ τό ὅποιο κείνη τή μέρα τά κοπάναγε μαζί του.

Άκουσε τήν κατηγορία και ... ἀπόρησε. "Οταν ἤλθε ἡ ὥρα τῆς ὑπεράσπισης ὁ χωροφύλακας, ἀφοῦ ὄρκιστηκε εἶπε:

-Εἶναι ἀδύνατον, κ.κ. Δικαστάι, νά λέει ἀλήθεια ὁ μηνυτής, γιατί ἐκείνη τήν ἡμέρα ὁ κατηγορούμενος ἤταν μαζύ μου ἀπ' τίς 11 τό πρωΐ μέχρι τίς 5 τό ἀπόγευμα και ἀπό τίς 7 μέχρι τίς 10 τό βράδυ. Πῶς εἶναι δυνατόν νά εἶναι μαζύ μου και στή Σεγδίτσα ἀπ' ἔξω;

-Πόσο ἀπέχει τό μαντρί σου ἀπ' τήν Άρμισσα; Ρωτᾶ ὁ κ. Πρόεδρος τόν μηνυτή και κεῖνος, τήν ἀλήθειαν λέγοντας, ἀπαντᾶ:

-Μία, μιάμιοη ὥρα περίπου κ. Πρόεδρε.

-Ἐ! τότε ὁ μηνυτής ἔκανε ... λάθος! Άλλος ἤτανε αὐτός πού σοῦ ἔκλεψε τό κατοίκι και ὁ κατηγορούμενος εἶναι ἀθῶος! ἀπεφάνθη ὁ κ. Πρόεδρος.

... Κι ὅμως λάθος ἔκανε αὐτός, ὁ κ. Πρόεδρος, γιατί δέν ἔξερε τί πάει νά πεῖ ζωοκλοπή και προπαντός ... Γιῶργος Φ.

Φιλαργυρία - Πλεονεξία

τοῦ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ

Κάποτε σέ κάποιο τόπο, ὅλοι πλούσιοι καὶ φτωχοί, ζοῦσαν μέ εἶνα χαμόγελο στά χείλη, γιατί ἡ ἀγάπη ἦταν σ' ὅλων τίς καρδιές. "Ολοι χαρούμενοι κι ἀγαπημένοι ἐκτός ἀπό εἶνα γέρο.

Αὐτός ὁ γέρος ζοῦσε μόνος του κλεισμένος στόν ἑαυτόν του χωρίς χαμόγελο, χωρίς ἐμπιστοσύνη σέ κανέναν, χωρίς ἀνθρωπιά. Ντυμένος μέ κουρέλια πάντα καὶ ζητιανεύοντας εἶνα πιάτο φαΐ ἡ εἶνα ξεροκόμρατο ψωμί.

"Η γειτονιά τόν λυπότανε, καλόκαρδη ὅπως ἦταν, πάντα τοῦ προσέφερε καὶ κάτι, ἀλλά αὐτός τσιγκουνεύότανε νά τούς πεῖ εἶνα ... εὐχαριστῶ.

Ζοῦσε σέ μιά καλύθα πού είχε στήν ἄκρη εἶνα τζάκι, στή μέση εἶνα τραπεζάκι ξύλινο καὶ ἔτοιμόρροπο καὶ μιά μεγάλη κασέλα. Η κασέλα αὐτή ἦταν τό κάθισμα, ἡ πολυθρόνα, ὁ καναπές καὶ τό κρεββάτι τοῦ ... "φτωχοῦ" γέροντα. Αὐτή ἦταν ὅλη κι ὅλη ἡ ἐπίπλωση τῆς καλύθας.

"Ενα βράδυ, καταμεσῆς τοῦ χειμώνα ὁ βοριάς ἀγρίεψε πολύ. Φυσοῦσε λυσσαορένα. Τάχει βάλει μ' ὅλα τά ξωτικά καὶ τ' ἄψυχα τῆς γῆς, λές κι ἦταν ὁ μόνος κυρίαρχος πάνω σ' αὐτή. Κι ὅταν κάποτε κουράστηκε νά φυσᾶ σταράτησε καὶ ἔτσι ἀφῆσε τό χιόνι νά σκεπάσει ὅλη τήν πλάση μέ νεκροσέντονο ὀλόλευκο.

Ἐημέρωσε ὁ Θεός τή μέρα καὶ δειλά δειλά οἱ κλεισμένοι στά σπίτια τους ἀρχισαν νά ξεπορτίζουν, νά δοῦν τά ζωντανά τους καὶ τίς ζημιές πού ὁ παλαθός βοριάς ἔκανε χθές τό βράδυ. Οἱ ὕρες περνοῦσαν κι οἱ χωριανοί ἀρχισαν νά συγκεντρώνονται ὅπου ύπηρχε ξέχιονο γιά νά ἀφηγηθοῦν τίς ἐντυπώσεις καὶ νά ρωτήσουν γιά τά νέα τῶν συγχωριανῶν τους ἀπ' τήν κακιά ἐκείνη νύχτα πού πέρασαν.

Πάνω στήν κουθέντα κάποιος ἀναζήτησε τόν γερο-τσιγκούνη πού ἀκόμα δέν είχε ἀνοίξει τήν πόρτα τῆς καλύθας του. Στήν ἀρχή δέν ἔδωσαν καὶ μεγάλη σημασία στό γεγονός, ἀλλά

όσο περνοῦσε ή ὥρα καί ο γέρος δέν φαινότανε ἀποφάσισαν, κατά τό μεσημέρι, νά πᾶνε νά δοῦνε πῶς ξημέρωσε ο ... "φτωχός".

Σάν ἔφτασαν στήν καλύθα του καί προσπάθησαν νά ἀνοίξουν τήν πόρτα της τότε διαπίστωσαν ὅτι αὐτή ἦταν καλά, πολύ καλά, ἀμπαρωμένη ἀπό μέσα. Φώναξαν, ξαναφώναξαν καί ἀφοῦ δέν πῆραν ἀπάντηση καμιά, ἀποφάσισαν νά παραβιάσουν τό παράθυρο, ἀφοῦ ή πόρτα ἦταν πολύ καλά σιγουρεμένη. "Οταν τελικά μπῆκαν στήν καλύθα βρέθηκαν σ' ἕνα τραγικό θέαμα πού πάγωσε τό αἷμα τους στίς φλέβες τους, κάτι πού δέν μπόρεσε νά κάνει ο τρελλοθοριάς σ' αὐτούς, ἀλλά τό ἔκανε μόνο στό γέρο.

"Ο γερο-τσιγκούνης βρισκόταν ξυλιασμένος ἀπ' τή νύχτα πάνω στήν κασέλα του κρατῶντας μέ τό ἔνα χέρι τήν κλειδωνιά της καί ἔχοντας ἔνα χαρόγελο στά χείλη του, λές κι ἔνοιωθε τρισευτυχισμένος.

Μεγάλες οἱ προσπάθειες τῶν συγχωριανῶν του, ὅχι νά τόν ξαναφέρουν στήζωή, ἀλλά νά τοῦ ἀνοίξουν τό χέρι πού κρατοῦσε τήν κλειδωνιά καί τελικά νά τοῦ ισιάξουν τό ἄθλιο κορμί του. "Οταν τελικά τό κατάφεραν, σκέφθηκαν πῶς ἐπρεπε νά τόν ἀλλάξουν γιά νά τόν κηδέψουν ἐπί τέλους.

Γι' αὐτό παραμέρισαν τήν κουρελοῦ μέ τήν ὁποία ἦταν τσολιασμένος καί παραβίασαν τήν κλειδωνιά πιστεύοντας ὅτι ἐκεῖ θά βρισκόταν κάποιο ροῦχο τῆς προκοπῆς νά ντύσουν τό ξυλιασμένο κορμί του. Όμως μόλις ἀνοιξαν αὐτή τήν παράξενη κασέλα κοκκάλωσαν μπροστά σ' αὐτό πού ἀντίκρυσαν. Ή κασέλα ἦταν γεμάτη μέχρι ἀπάνω χρυσάφι. Λίρες, πεντόλιρα καί λοιπά χρυσά νομίσματα ὅλων τῶν κρατῶν καί ἐποχῶν. Μιᾶς ζωῆς προσπάθεια νά ἀποχτήσει τό χρυσό. Πεινασμένος, διψασμένος, κουρελιασμένος, ξυλιασμένος, ἐλεσεινός, τρισάθλιος, χωρίς φίλο, χωρίς Θεό, χωρίς ἀγάπη, χωρίς τίποτα ἄλλο, ἀλλά μέ τόν χρυσό του μόνο. Πιστός στήν παροιμία πού λέει: "Στόν φιλάργυρο τά γρόσια, καθώς στόν νεκρό ή γλωσσα", πού σημαίνει ὅπως ο νεκρός δέν ὄμιλει, ἔτοι κι ο φιλάργυρος δέν δίνει".

Δέν ἔμαθε ποτέ ὅτι αὐτή ή ὑπερθολική προσήλωσις στό χρῆμα, ή φιλοχρηματία, ή τσιγκουνιά, ή ἀπληστία, ή πλεονε-

ξία είναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν. Εἰπώθηκε ὅτι ὅπου ἐγκαθίσταται ἡ φιλαργυρία δέν ὑπάρχει θέσις γιά κανένα ἄλλο κακό. Αὐτός είναι καὶ ὁ λόγος πού ἔκανε τήν ἐκκλησία μας νά ἀσχοληθεῖ ἰδιαίτερα μέ τήν φιλαργυρία καὶ θυμίζουμε.

‘Ο Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ἦταν ἔνας ἀπ’ τούς δώδεκα ἐκλεκτούς τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὅποιος, ὅπως καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἔτσι κι αὐτός δέν εἶχε πιστέψει πώς ὁ Χριστός είναι Θεός, μέχρι τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Μάλιστα ὁ Πέτρος, αὐτός πού εἶχε τήν τιμή νά τὸν ζεχωρίζει ὁ Δάσκαλός του, εἶχε δώδεκα φορές ἀποδείξει ὅτι δέν πιστευει ὅτι ὁ Δάσκαλός του ἦταν Θεός. ‘Ομως ἐπιλέγει ὁ Ἰούδας νά θυσιαστεῖ, θά ἐλεγα, γιά νά τονισθεῖ ὅτι ἡ φιλαργυρία είναι θανάσιμο ἀμάρτημα. Μιά σειρά ἀπό τροπάρια τῆς Μ. Πέμπτης καταλήγουν στό φοβερό ἐκεῖνο: “... ὁ δέ παράνομος Ἰούδας οὐκ ἥθουλήθη συνιέναι” καὶ τοῦτο γιατί “... ὅτε οἱ ἔνδοξοι μαθηταί ἐν τῷ νιπτῆρι τοῦ δείπνου ἐφωτίζοντο, τότε Ἰούδας ὁ δυσσευής φιλαργυρίαν νοσήσας ἐσκοτίζετο....”. Καὶ ἔχει τονισθεῖ ὅτι: “κανένας φιλόχρυσος δέν είναι φιλόχριστος”.

‘Αργότερα ὁ πρώτος μετά τὸν ENAN, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος σέ ἐπιστολή του πρός τούς Κολασσαῖς (κεφ. Γ στ 5-6), τονίζει ὅτι ἡ πλεονεξία είναι εἰδωλολατρεία καὶ ξεκαθαρίζει: “Νεκρώσατε τά μέλη σας πού ἐπιθυμοῦν τάς γῆινας ἀπολαύσεις καὶ ἡδονάς. Νεκρώσατε τήν πορνείαν, τήν ἀκαθαρσίαν, κάθε πᾶθος καὶ ὑποδούλωσιν εἰς τό κακόν, κάθε κακήν ἐπιθυμίαν καὶ τήν πλεονεξίαν, ἡ ὅποια είναι λατρεία εἰς τό εἴδωλον τοῦ χρήματος. Διά τά ἀμαρτήματα αὐτά ἔρχεται ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτούς, πού συστηματικῶς καὶ μέ ἐπιμονήν ἀπειθοῦν”.

‘Ομως ἐνῶ ἔχουμε τέτοιες συμβουλές ἀπό θεῖα στόματα, ἐνῶ ἔχουμε τόσα καὶ τόσα παραδείγματα στή ζωή, βλέπουμε ἀνάμεσά μας ἀνθρώπους μέ γνώσεις, μέ πεῖρα, μέ οἰκονομική ἐπιφάνεια, ἀκόρα καὶ Δεσποτάδες νά είναι ἄρρωστοι ἀπό φιλαργυρία. Νά μή σκέφτονται ὅτι κοντά μας παίρνουμε μόνο δύο μέτρα ὑφασμα καὶ ὑπάρχουν περιπτώσεις πού οὔτε αὐτό μᾶς βάζουνε κοντά. Στήν “Αμφισσα λένε ὅτι ”κανένας δέν πέρασε τό γεφύρι τοῦ Γατσοπνίχτη (“Υλαιθου) μέ γεμάτες τίς τσέπες”, δηλαδή κανένας δέν πήρε τό δρόμο πρός τό νεκροτα-

φειο τῆς πόλης μέ χρήματα στίς τοέπες.

Κανείς μας δέν σκέπτεται ότι τό άνήθικο κέρδος είναι βαριά κληρονομιά, ότι άπ' τόν άχόρταγο ποτέ δέν λείπουν οι άνάγκες κι άκόμα ότι ό θάνατος τοῦ πλουσίου φέρνει μόνο φιλονικία στούς κληρονόμους του.

Κανένας μας δέν σκέπτεται αύτά πού ό Χριστός μας τονίζει: "... προσέχετε καί προφυλάσσεσθε ἀπό κάθε εἰδους πλεονεξία" (ὅρατε καί φυλάσσεσθε ἀπό πάσης πλεονεξίας. Κατά Λουκάν Κεφ. ΙΒ' στοιχ. 15).

Κανένας μας δέν θυμάται ότι οι Ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οι τόσο σοφοί, εἶχαν κατατάξει τήν πλεονεξία στά ἐφτά θανάσιμα ἀμαρτήματα.

·Η σοθαρότητα αύτοῦ τοῦ πάθους άναγκασε τόσους σοφούς νά γράψουν τόσα πολλά, ἀπ' τά ὅποια γράφω μερικά γιά νά κλείσω τίς σκέψεις μου τούτες.

-Οσον ἡ φιλαργυρία κατέχει ὀλόκληρον τόν ἄνθρωπον δέν ύπαρχει τόπος δι' ἄλλο πᾶθος.

Δουμᾶς (πατέρ)

-Η φιλαργυρία είναι ἀρχή ὅλων τῶν κακῶν.

(Λαμπτίνος)

-Η φιλαργυρία ἔχει ἀπό μεγάλη ἀντίθεση μέ τήν οἰκονομία παρά μέ τήν σπατάλη.

(Μίλτων)

-Ο φιλάργυρος σπάνια πεθαίνει χωρίς δάκρυα.

(Σῦρος)

-Ο φιλάργυρος στερεῖται τόσον ἐκείνων τῶν ὁποίων ἔχει, δύον ἀκριβῶς καί ἐκείνων τῶν ὁποίων δέν ἔχει.

(Σῦρος)

-Οι φιλάργυροι πλουτίζουν κάνοντας τόν φτωχόν οἱ δέ ἀσωτοι φτωχαίνουν κάνοντας τόν πλούσιο.

(Λάθατερ)

-Οι πλούσιοι φιλάργυροι μοιάζουν μέ ύποζύγια, πού σηκώνουν χρυσάφι καί τρῶνε ἄχυρα.

(Σααδῆς)

-Η φτώχεια στερεῖται ἀπό πολλά, ἡ δέ φιλαργυρία ἀπό ὅλα.

(Σῦρος)

-Οσοι ἐποφθαλμιοῦν πολλά, ύποφέρουν ἀπό ἔλλειψιν

αὐτῶν.

(Οράτιος)

-“Οσο βαρύτερο τό χρηματοκιβώτιον τοῦ φιλαργύρου, τόσον ἐλαφροτέρα ἡ λύπη τῶν κληρονόμων του.

(Μένσιος)

-Ο φιλάργυρος εἶναι ὁ ἔμπιστος ταμίας τῶν κληρονόμων του.

(Σααδῆς)

-Αὐτός πού πιστεύει πώς τό χρῆμα τά κάνει ὅλα εἶναι πρόθυμος νά κάνει τά πάντα γιά τό χρῆμα.

-Ο ἄνθρωπος πού εἶναι κατώτερος τῶν χρημάτων, δέν εἶναι δυνατόν ποτέ νά εἶναι δίκαιος.

(Δημόκριτος)

-Νά θέλεις νά διαλέγεις τό δίκαιο καί δχι τό συμφέρον.

(Μένανδρος)

-Νά δέχεσαι νά εἶσαι φτωχός καί δίκαιος, παρά πλούσιος καί ἄδικος.

(Ισοκράτης πρός Δημόνικο)

-Ο τοῦ φιλαργύρου βίος ἔστικε νεκροῦ δείπνῳ. Πάντα γάρ ἔχων, τό εὐφραινθησόμενον οὐκ ἔχει.

(Σωκράτης)

“Ἐπειτα ἀπ’ αὐτά πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω ἐμεῖς μόνο μιά εὔχη μποροῦμε νά κάνουμε. Νά ἀκολουθήσουμε τή συμβουλή τοῦ μεγάλου μας φιλοσόφου Ἀριστοτέλη πού μᾶς λέει: -”Ἐκ τοῦ βίου κράτιστόν ἔστι ἐξελθεῖν ὡς ἐκ συμποσίου, μήτε διψῶντα, μήτε μεθύοντα”.

Τό πρῶτο ὄργωμα

τοῦ Γ. ΣΑΝΤΑΡΜΗ

*·Αφιερωμένο στὸν Ἀνδρέα Τσερπέ,
τὸν παραδοσιακὸ ζευγολάτη*

Ζεύει δαμάλι νιό σέ βοϊδι πλάι πού ξέρει,
μιά κεφαλιά τά συγκρατεῖ, ζυγόδεμα τό πάνει.
-Ταιρομεριάσου, βόιδι μου, μέ τ' ἄλλο σου τό ταίρι,
σῆρε κι ἐσύ στήν αὐλακιά, κάνε κι ἐσύ ὅ, τι κάνει.

Τραβάει τό βοϊδοζεύγαρο, μά ἡ ἄμιαθη μοσχίδα
μπροστοδρομεῖ, κοντοκρατεῖ, νά πέσει θέλει χάρου.
-Ωώ, βοϊδάκι μου, ώώ κι ἔχω σ' ἐσένα ἐλπίδα,
νά δργώσω τά χωράφια μου, νά ζήσει ἡ φαμελιά μου.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

δαμάλι, τό: μοσχάρι ἐνός ἔτους μέχρι δύο ἔτῶν.
ζυγόδεμα, τό: τριχιά πού ἡ μιά ἄκρη της δένεται ἀπ' τά
κέρατα τοῦ βοδιοῦ καί τήν ἄλλη τήν κρατάει ὁ ζευγάς, νά
κατευθύνει τό βόδι ἀπό τυχόν λόξευμα κατά τό ὄργωμα.

κεφαλιά, ἡ: τριχιά περιορισμένου μήκους, 1,50 μέτρο περί-
που, πού δένεται ἀπ' τό κεφάλι καί στή ρίζα τῶν κερατιῶν
τοῦ παλιοῦ βοδιοῦ καί τοῦ νέου σ' ὄργωμα βοδιοῦ, μέ σκοπό
νά κρατιέται σέ σταθερή ἀπόσταση τό νέο βόδι καί νά μή θγαί-
νει ἔξω ἀπ' τή θέση του.

ταιρομεριάζω: ἐναρμονίζομαι μέ κάτι.

Τό ὄργωμα

Ζευγά μου, πέσανε οἱ βροχές, τά κέρινα χρυσάφια
κι ἐσύ παίρνεις τά βοϊδια σου καί περπατᾶς στό δρόμο
καί πᾶς πέρα στά δργώματα καί πέρα στά χωράφια
μέ τή βουκέντρα στό πλευρό, μέ τό ζυγό στόν ὕμο.

”Οργωνε, ζευγολάτη μου, σπεῖρε στή γῆ τό οπόρο
καὶ οά χρυσώσει τό σπαρτό καὶ σάν δ θέρος πάρει,
διάβα μήν ἔχει ἡ ἀργατιά καὶ τό δρεπάνι πόρο,
ἀπ’ τό πολύ τό δάσερμα κι ἀπ’ τό πολύ σιτάρι.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

βουκέντρα, ἥ: ξύλο, ώς δυό μέτρα μακρύ, ἐλαφρό μέ σιδερένια μύτη ἐμπρός - κεντρί ἥ κέντρης -, πού κεντίζονται τά βόδια νά προχωροῦν καὶ σιδερένια ξύστρα (ἀξάλη) πίσω, πού καθαρίζεται τό ύνι τοῦ ἀλετριοῦ ἀπ’ τίς λάσπες, καματόθεργα, πλαστρουγκοράθδι.

δάσερμα, τό: πυκνότητα.

ζυγός, δ: χοντρό τετράγωνο κοντόξυλο, ώς δυό μέτρα μακρύ, μέ δυό ζυγοφωλιές (καμάρες) στίς ἄκρες του, ἐπενδυμένες μέ ἀρνοτόμαρο μέ τό μαλλί ἔξω (ζυγομάχι ἥ ζυγολαίμι), γιά ν’ ἀκουμποῦν στό σθέρκο τῶν ζεμένων θοδιῶν, μέ δυό ἄκόρμα τρύπες (ζυγότρυπες) ἀριστερά καὶ δεξιά στήν κάθε ζυγοφωλιά καὶ μέ μιά ἄλλη μεγάλη τρύπα (κλειδαρότρυπα) καταμεσίς του.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ **“ΙΕΡΕΣ ΜΝΗΜΕΣ”**

Μόνο ἀπό ἀγάπη γιά τήν ἴδιαίτερη πατρίδα του ἀποφάσιος καὶ ἃς θεωροῦν τόν ἑαυτό τους γέρο οἱ συνομίληκοί του, νά ψάξει, νά βρεῖ ἄφθονο ύλικό καὶ μ' αὐτό νά γράψει τό βιβλίο ΙΕΡΕΣ ΜΝΗΜΕΣ, ὁ Δεσφινιώτης Νίκος Παπαλουκᾶς.

Μέ ἐπιμέλεια μεγάλη περισυνέλεξε, ψάχνοντας σέ πηγές ἀγνωστες μέ ιστορικά στοιχεῖα καὶ βρῆκε ὅσα ἥθελε γιά νά στοιχειοθετήσει αὐτό τό ἔργο πού βοηθᾶ τούς νεοέλληνες νά κρατήσουν τή μνήμη τους. Ξέθαψε ἀπ' τή λήθη καὶ τήν ἀφάνεια τούς ἀγνωστους συμπατριώτες του πού πολέμησαν καὶ θυσιάστηκαν γιά τήν πολυπόθητη λευτεριά τῆς πατρίδος μας.

Μέ σαφήνεια καὶ ἀντικειμενικότητα καταχωρεῖ ὅλα τά ὄνόματα αὐτῶν πού ἔλαβαν μέρος σέ κείνον τόν τιτάνιο ἀγώνα, αὐτῶν πού διακρίθηκαν κι αὐτῶν πού τελικά ἔπεσαν, κάνοντας ἔτσι καὶ τρισάγιο στή μνήμη τους, καὶ δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ προσπάθειά του αὐτή, ἡ συγκέντρωσις τόσων ὀνοράτων πού τόσα χρόνια ἦταν θαμμένα μέσα στά ἀρχεῖα τοῦ Κράτους δέν εἶναι καθόλου εὔκολη δουλειά.

Ο συγγραφέας ποτεύοντας στόν Τάκιτο προσπάθησε καὶ πέτυχε νά μή γραφεῖ τίποτα τό φεύτικο καὶ νά μήν ἀποσιωπήσει τίποτα ἀπ' τ' ἀληθινά.

Τό βιβλίο τοῦ Ν.Π. εἶναι ἔνα βιβλίο προσφορᾶς στήν Ἰστορία τῆς Δεσφίνας καὶ τῆς Φωκίδας γενικότερα, τό ὅποιο διακρίνει ἡ ὑπευθυνότητα καὶ ἡ στοργή.

Γιά τό ζηλευτό δώρημα πού ἔκανε στήν γενέτειρά του, οἱ συγχωριανοί του διά τοῦ Δημάρχου τους, εύγνωμονούντες ἀνέλαβαν τήν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἡ ὅποια εἶναι κι αὐτή θαυμασία.

Σφίγγω τό χέρι τοῦ σεβαστοῦ Ν.Π. Θερμά, συγχαίροντάς τον καὶ εὔχομαι νά βρεθοῦν μιμητά του γιά νά γίνει ἡ Ἰστορία μας πληρέστερη.

Νέα τῆς Ἐταιρείας

1. Ἡ Ἐταιρεία μας συμμετεῖχε σέ όλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς N.A. Φωκίδας καὶ τῆς Τοπικῆς Αύτοδιοίκησης.

2. Γιά ἐνίσχυοη τῆς Ἐταιρείας μας προσέφεραν τά παρακάτω χρηματικά ποσά οἱ φίλοι πού ἀναφέρουμε, τούς ὅποίους καὶ πάλι θερμά εὐχαριστοῦμε.

1. Βέλλιας Χαράλ., Μηχανικός, Ἀμφισσα.....	Δρχ. 10.000
2. Καραμήτου Κική, Ἀμφισσα.....	" 5.000
3. Ψιλογάννης Εὐθ., Σάρος.....	" 5.000
4. Ἀνώνυμος	" 10.000
5. Σανιδᾶς Δημ., Ἀμφισσα.....	" 5.000
6. Χρόνης Ἀριστ., Ἀθήνα	" 10.000
7. Ἀνώνυμος	" 5.000
8. Κουτσοκλένης Γεώργιος εἰς μνήμην Παναγιώτου Ἀποστόλου...	" 10.000
9. Ἰωάν. Παπαθανασίου, Δελφοί	" 10.000
10. Ἀνώνυμος.....	" 10.000

Απαγορεύεται ή μερική ή όλη άναπαραγωγή τῶν κειμένων, ή
άναδημοσίευση, ή άποθήκευση σέ δόποιοδήποτε σύστημα ήλεκτρονικό,
μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιβάζεται σέ καμιά μορφή καί
μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη ἔγγραφη ἄδεια τοῦ
συγγραφέα ή τοῦ περιοδικοῦ.

ISSN 1105 - 6215